МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему **ЗАСОБИ ЕВФЕМІЗАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014–2024 РОКИ)**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0353-у
спеціальності 035 “Філологія”
освітньої програми “Українська мова та література”
спеціалізації 035.01 “Українська мова та література”
_____ А.В. Таган
підпис

Керівник _____канд. філол. наук,
доцент О.В. Меркулова

Рецензент _____ канд. філол. наук,
доцент С.В. Сабліна

Запоріжжя 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *філологічний*

Кафедра *української мови*

Рівень вищої освіти *магістр*

Спеціальність *035 "Філологія"*

Освітня програма *"Українська мова та література"*

Спеціалізація *035.01 "Українська мова та література"*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри української мови
_____ Р. О. Христіанінова
"12" лютого 2024 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ
Таган Анастасії Валентинівні

1. Тема роботи "Засоби евфемізації в українськомовному дискурсі соціальних мереж періоду російсько-української війни (2014–2024 роки)", керівник роботи Меркулова Оксана Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, затверджені наказом ЗНУ від 26 лютого 2024 року № 340-с.
2. Термін подання студентом роботи: 08.11.2024.
3. Вихідні дані до роботи: Телеграм-канали "Олена Монова", "Мірошников", "Д.Н. | Денис Нечепоренко", "Тарас Білка", "Лейтенант Зайченко", "Лачен пише", "Гнила Черешня", "Доброго вечора, ми із Запоріжжя", "Зрадники й колаборанти Дніпрорудного", "77 Окрема аеромобільна Наддніпрянська бригада ДШВ ЗСУ" та "3-тя окрема штурмова бригада"; праці В.Великороди, І.Мілєвої, В.Олексенка.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1) здійснити теоретичний аналіз термінів "евфемізм" та "евфемізація" в українській лінгвістиці;
2) шляхом обстеження українськомовних соціальних мереж періоду 2014–2024 років укласти реєстр евфемізмів та виоремити їх семантичні групи;
3) з'ясувати основні засоби творення евфемізмів, зафіксованих в українськомовних текстах соцмереж;

4) схарактеризувати функційне навантаження евфемізмів у дискурсі соціальних мереж під час воєнних подій.

1. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	*Меркулова О. В., доцент*	28.02.2024	28.02.2024
Перший розділ	*Меркулова О. В., доцент*	18.04.2023	18.04.2023
Другий розділ	*Меркулова О. В., доцент*	29.06.2023	29.06.2023
Висновки	*Меркулова О. В., доцент*	17.10.2023	17.10.2023

Дата видачі завдання: 28.02.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	*Назва етапів кваліфікаційної роботи*	*Термін виконання етапів роботи*	*Примітка*
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	Березень 2024 р.	Виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	Березень – квітень 2024 р	Виконано
3.	Написання вступу	Березень 2024 р.	Виконано
4.	Підготовка розділу 1 “Теоретичні засади евфемізації”	Квітень – Червень 2024 р.	Виконано
5.	Написання розділу 2 “Особливості евфемізації в українськомовному дискурсі соцмереж під час російсько-української війни”	Червень – вересень 2024 р.	Виконано
7.	Формулювання висновків	Жовтень 2024 р.	Виконано
8.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	Листопад 2024 р.	Виконано
9.	Захист роботи	Грудень 2024 р.	

Студент _____ А. В. Таган

Керівник роботи _____ О. В. Меркулова

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ С. В. Сабліна

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра “Засоби евфемізації в українськомовному дискурсі соціальних мереж періоду російсько-української війни (2014–2024 роки)” містить 65 сторінок. Опрацьовано 11 телеграм-каналів, дібрано понад 70 евфемізмів.

Об’єкт дослідження – засоби евфемізації в українськомовному дискурсі соціальних мереж періоду російсько-української війни (2014–2024 роки).

Предметом дослідження є семантика, структура, функційне навантаження та прагматика евфемізмів, зафіксованих у повідомленнях українськомовних соцмереж під час війни.

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз семантики, структури та функцій засобів евфемізації в українськомовному дискурсі соціальних мереж у період російсько-української війни.

У ході реалізації мети виконано такі **завдання:**

1) проведено теоретичний аналіз термінів “евфемізм” та “евфемізація” в українській лінгвістиці;

2) шляхом обстеження українськомовних соціальних мереж періоду 2014–2024 років укладено реєстр евфемізмів та виокремлено їх семантичні групи;

3) з’ясовано основні засоби творення евфемізмів, зафіксованих в українськомовних текстах соцмереж;

4) схарактеризовано функційне навантаження евфемізмів у дискурсі соціальних мереж під час воєнних подій.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше здійснюється комплексний аналіз засобів евфемізації в українськомовному дискурсі соціальних мереж, проведено семантико-структурний та прагматичний аналіз евфемістичних виразів, що використовуються в умовах воєнного конфлікту.

Сфера застосування. результати можуть бути використані у підготовці курсів з навчальних дисциплін “Лексикологія”, “Соціолінгвістика”, “Психолінгвістика”, а також у дослідженнях, присвячених вивченню інформаційної війни.

Ключові слова: СЕМАНТИКА, ЕВФЕМІЗМ, ЕВФЕМІЗАЦІЯ, МЕТАФОРА, БЛОГ, ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛ.

ABSTRACT

The master's qualification work "Means of euphemization in the Ukrainian discourse of social networks of the period of the Russian-Ukrainian war (2014-2024)" consist of 65 pages. 11 telegram channels were developed; more than 70 euphemisms were selected.

The object of the study is the means of euphemization in the Ukrainian discourse of social networks of the period of the Russian-Ukrainian war (2014-2024).

The subject of the study is the semantics, structure, functional load and pragmatics of euphemisms recorded in the messages of Ukrainian-language social networks during the war .

The purpose of the study is to carry out a comprehensive analysis of the semantics, structure and functions of the means of euphemization in the Ukrainian-language discourse of social networks during the Russian-Ukrainian war.

During the implementation of the goal, the following **tasks were completed:**

1) a theoretical analysis of the terms " euphemism" and "euphemization" in Ukrainian linguistics was carried out;

2) a register of euphemisms was drawn up and their semantic groups were identified by surveying Ukrainian-language social networks in the period 2014–2024;

3) the main means of creating euphemisms recorded in Ukrainian-language social media texts are clarified ;

4) the functional load of euphemisms in the discourse of social networks during war events is characterized.

The scientific novelty of the research lies in the fact that for the first time a comprehensive analysis of euphemization means is carried out in the Ukrainian discourse of social networks, a semantic-structural and pragmatic analysis of euphemistic expressions used in the conditions of a military conflict is carried out .

Scope of application: the results can be used in the preparation of courses in the academic disciplines "Lexicology" , "Sociolinguistics", "Psycholinguistics", as well as in research devoted to the study of information warfare .

Keywords: SEMANTICS, EUPHEMISM, EUPHEMIZATION, METAPHOR, BLOG, TELEGRAM CHANNEL.

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 7
ВСТУП 8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕВФЕМІЗАЦІЇ 11
1.1 Поняття евфемізму в лінгвістиці 11
1.2 Функції та класифікація евфемізмів 14
1.3 Евфемізація як мовне явище. Засоби евфемізації 18
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЕВФЕМІЗАЦІЇ
В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ СОЦМЕРЕЖ
ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 26
2.1 Семантичні групи військових евфемізмів 28
2.2 Шляхи й засоби поповнення евфемістичного фонду
в українській лексиці 2014-2024 років 43
ВИСНОВКИ 56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ 59

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Білка	Тарас Білка. Офіційний Telegram-канал “Не сцять”. URL: https://t.me/pizdakatsapam.
ГнЧерешня	Гнила Черешня. Офіційний Telegram-канал. URL: https://t.me/gnilayachereha.
ДобрВечЗп	Доброго вечора, ми із Запоріжжя. Офіційний Telegram-канал. URL: https://t.me/+Ykef_cdfrfg4YmMy.
Зайченко	Лейтенант Зайченко. Офіційний Telegram-канал. URL: https://t.me/MaksymZaichenko.
ЗрКолДніпрор	Зрадники та колаборанти м. Дніпрорудне. Офіційний Telegram-канал. URL: https://t.me/kolobkidniprorudny.
Лачен	Лачен пише. Офіційний Telegram-канал. URL: https://t.me/lachentyt.
Мірошников	Богдан Мірошников. Офіційний Telegram-канал “MYROSHNYKOV”. URL: https://t.me/zvity_myroshnykov.
Монова	Олена Монова. Офіційний Telegram-канал “Монова”. URL: https://t.me/ monovaolena.
Нечепоренко	Д.Н. | Денис Нечепоренко. Офіційний Telegram-канал. URL: https://t.me/Necheporenko_Denys.
СІС	Словник іншомовних слів / уклад. С.М.Морозов, Л.М.Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
СУМ-20	Словник української мови: у 20 томах. Київ : Український мовноінформаційний фонд НАН України, 2010-… (видання продовжується).
77ОАеНБр	77 Окрема аеромобільна Наддніпрянська бригада ДШВ ЗСУ”. Офіційний Telegram-канал. URL: https://t.me/oaembr77.
3ОШБр	3-тя окрема штурмова бригада. Офіційний Telegram-канал. URL: https://t.me/ab3army.

ВСТУП

Дослідження евфемізмів та засобів їх творення останні два десятиліття набувають особливої ваги в різних аспектах лінгвістичних студій. Це зумволено, вочевидь, посиленням ролі впливу мови на суспільство й навпаки, а також антропоцентричним “ракурсом” мовознавчих розслідів другої половини ХХ – першої чверті ХХІ століть.

Загалом роботи, предметом яких є евфемізми та їх функціювання в різних сферах людської комунікації, набувають експасивного характеру в працях із германських та романських мов (З.Антоненко, А.Григораш, Л.Курагіна, А.Погоріла, М.Ткачівська). Якщо ж говорити про вивчення евфемізмів як явища та евфемізації як процесу в українській мові, то увага до них почала зростати від початку ХХІ століття.

В українському мовознавстві можемо виокремити кілька великих напрямів досліджень евфемізмів: діалектологічний (І.Мілєва, О.Пискач), дискурсивний (В.Андріяш, О.Євтушенко, О.Манютіна та ін.), лексикографічний (у царині діалектних словників – Г.Аркушин, І.Мілєва; у царині соціолінгвістиси – Л.Ставицька), міфологічний (О. Хомік). Поряд із цим досить помітним є розроблення теоретичних та прагматичних аспектів виокремлення та функціювання евфемізмів (О.Бабенко та Ю.Бумар, З.Дубинець, І.Кобякова, Є.Корнєлаєва, І.Мілєва, Р.Ожоган, Х.Пайонкевич, О.Похилюк та ін.). У річищі нашої розвідки особливий інтерес становить дискурсивний напрям навколоевфемістичних студій, зокрема функціювання евфемізмів у політичному дискурсі; з цієї проблеми в українській лінгвістиці маємо шерег робіт (Н.Євтушенко, Р.Ключник, Е.Коляда, М.Полюжин та І.Юричко, В.Рудь, С.Смірнов та М.Житраюк, А.Сподобаєва та І.Дирда та ін.). Від початку російської агресії в Україні, тобто з 2014 року й особливо після 24 лютого 2022 року, відколи Росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, помітно зросла кількість наукових (як власне наукових, так і науково-публіцистичних) робіт, присвячених мові війни – як у ЗМІ (М.Булах, О.Призиглей, О.Снопок,

А.Совєтна та О.Лісун, Т.Рева та Ю.Артеменко, О.Тараненко, О.Харченко, П.Шеховцова й О.Біндас та ін.).), так і в соціальних мережах (В.Балаж, Ю.Бойко та Л.Ковальська, О.Васьківська, Н.Пірак та ін.). Проте комплексного дослідження засобів евфемізації періоду останнього десятиліття історії України, реалізованих в українськомовних соцмережах, дотепер не було. Це й зумовило **актуальність обраної теми**.

Об'єкт дослідження – засоби евфемізації в українськомовному дискурсі соціальних мереж періоду російсько-української війни (2014–2024 роки).

Предмет дослідження – семантика, структура, функційне навантаження та прагматика евфемізмів, зафіксованих у повідомленнях українськомовних соцмереж під час війни.

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз семантики, структури та функцій засобів евфемізації в українськомовному дискурсі соціальних мереж у період російсько-української війни.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання:**

1) провести теоретичний аналіз термінів "евфемізм" та "евфемізація" в українській лінгвістиці;

2) шляхом обстеження українськомовних соціальних мереж періоду 2014–2024 років укласти реєстр евфемізмів та виоремити їх семантичні групи;

3) з'ясувати основні засоби творення евфемізмів, зафіксованих в українськомовних текстах соцмереж;

4) схарактеризувати функційне навантаження евфемізмів у дискурсі соціальних мереж під час воєнних подій.

Методи дослідження: основним методом є описовий аналіз, що включає спостереження, систематизацію та інтерпретацію мовних явищ. Також використовуються прийом контент-аналізу для дослідження прагматичних аспектів евфемізації.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше здійснюється комплексний аналіз засобів евфемізації в українськомовному дискурсі

соціальних мереж, проведено семантико-структурний та прагматичний аналіз евфемістичних виразів, що використовуються в умовах воєнного конфлікту.

Практичне значення роботи: результати можуть бути використані у підготовці курсів з навчальних дисциплін “Лексикологія”, “Соціолінгвістика”, “Медіалінгвістика” та “Психолінгвістика”, а також у дослідженнях, присвячених вивченню інформаційної війни.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕВФЕМІЗАЦІЇ

1.1. Поняття евфемізму в лінгвістиці

Евфемізми є невід'ємною частиною мовної культури, яка відображає багатогранність і гнучкість людської мови. Вони виникають у відповідь на соціальні, культурні, етичні та психологічні потреби суспільства, виконуючи роль мовних стратегій для уникнення або пом'якшення висловлювань, які можуть бути сприйняті як грубі, непристойні, чи неприйнятні. У кожній культурі існують табуйовані теми, які суспільство намагається обійти за допомогою м'якших, менш прямих або більш увічливих виразів. Саме тому евфемізми, належачи до "опосередкованих засобів номінації табуйованих денотатів" [Єловська 2015, с. 79], мають глибоке культурне і соціальне значення, відображаючи прагнення уникати неприємних, грубих чи небажаних тем, а також пристосовувати мову до норм і стандартів, прийнятих у суспільстві [Корнєлаєва 2019 (1), с. 71].

Прагнення давніх людей до уникнення неприємних / небажаних слів спричинило поступову заміну слів немилозвучних або таких, промовляння яких вважалося табуйованим, на більш експресивно нейтральні. Лексема "евфемізм" (< давньогр. εὐφημισμός 'пом'якшений вираз' [СІС, с. 186]), першу появу якої науковці датують 80-ми роками XVI століття в текстах англійського письменника Дж.Блаунта [Дубинець 2010, с. 177], на початку мала сакральне значення, адже давні греки використовували м'які вирази, щоб уникнути виклику гніву богів чи злих сил.

Відношення між табу та евфемізмом характеризуються, як правило, симетричністю; лише інколи вони асиметричні: евфемія неможлива без табу, хоча табу може існувати без евфемії. Таким чином, евфемізми – це слова або словосполучення, які не прямо, а приховано позначають назву якогось предмета, істоти чи явища. [див. докладніше: Філон, Хомік 123].

Якщо говорити про тлумачення розгляданої лексеми, то, наприклад, у Словнику української мови в 20 томах знаходимо таке: “ЕВФЕМІЗМ, у, ч. Слово чи вислів, яким замінюють інше, незручне для певної ситуації, або грубе, непристойне слово. *До слів-дублетів, либонь, треба віднести й евфемізми, коли поряд із “біс”, “чорт”виступають “нечистий”, “гаспид” і под.* (В. Русанівський); *Евфемізми застосовують для пом’якшення семантики слів, наприклад, замість “ви помиляєтеся ” говорять “ви не зовсім праві*” (із журн.); // Заміна грубих, непристойних, неприємних і т. ін. слів іншими словами.” [СУМ-20, т. 4, с. 545]. Як бачимо, у словниковій статті подано два тлумачення аналізованого слова: як безпосередньо лексеми/фраземи («слово чи вислів, яким замінюють інше, незручне для певної ситуації, або грубе, непристойне слово») та як процесу («заміна грубих, непристойних, неприємних і т. ін. слів іншими словами.»).

Для того, щоби якнайповніше розуміти особливості й основне призначення евфемізмів, наведемо відповідного терміна в лінгвістичних працях, де евфемізм витлумачено так:

- слово або вислів, троп, що вживається для непрямого, прихованого, зокрема пом'якшеного, ввічливого, позначення певних предметів, явищ, дій зам. прямої їх назви (вже наявної при перейменуванні або логічно найбільш умотивованої при первинному найменуванні) [Тараненко 2004, с. 167–168];

- це одиниця вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що використовується для заміни прямого найменування, вживання якого з соціально чи психологічно зумовлених причин вважається небажаним. Три ознаки, за якими одиниці вторинної номінації належать до евфемізмів: 1) субституція прямої номінації стигматичного денотата (стигма – негативна характеристика, неприємна асоціація з предметом чи явищем) унаслідок реліктової заборони на її вживання; 2) субституція прямої номінації стигматичного денотата внаслідок соціальної заборони на її вживання; 3) субституція прямої номінації, денотат якої нейтральний чи позитивний, але звучання слова виявляє дискримінацію індивіда або суперечить прагматичним намірам мовця [Великорода 2007, с. 18];

- це слово, що дозволяє пом’якшити або завуалювати значення певного слова чи фрази, особливо коли йдеться про емоційно чи соціально гострі питання [Holder 2008, с. 129];

- це слово, синтаксична конструкція (словосполучення, речення), троп чи й цілий текст, що, характеризуючись образністю, оцінністю, експресивністю, імпліцитністю, здатні замінювати табуйовані, образливі чи грубі мовні одиниці, сприяючи успішній реалізації комунікативного акту [Багрійчук 2014 дис., с. 52];

- евфемізми – слова або вирази, які здатні вуалювати факти й події, що без такої завуальованості викликають у суспільній свідомості негативні оцінки й антипатичні настрої [Пайонкевич 2014, с. 206];

- як і синонім, це ономасіологічне явище, яке використовує мовець, при цьому необхідною є адекватність розуміння замінників або його конкретного використання з боку слухача [Булах 2016, с. 101];

- це емоційно-нейтральні слова або вирази, які вживаються замість синонімічних їм слів і виразів, які здавалися непристойними, грубими або нетактовними і їх суть полягає в тому, що вони здатні приховувати, затушовувати, вуалювати явища, що мають у суспільній свідомості свідомо негативну оцінку [Ожоган 2021, с. 78].

Як бачимо, наведені визначення підкреслюють передусім функційний аспект евфемізмів як мовного явища, що використовується не лише для пом’якшення висловлювань, але й для адаптації мови до соціальних і культурних норм. Науковці роблять акцент на тому, що евфемізми служать важливим засобом комунікативної адаптації, дозволяючи говорити про делікатні або табуйовані теми в більш прийнятний та коректний спосіб. Тобто евфемізми стають необхідним елементом сучасного мовлення, що відповідає всім вимогам суспільства.

Певною мірою ми можемо погодитися з М.Булах, котра вважає, що “у широкому розумінні евфемізм відноситься до синонімів, хоча він і не є прямим синонімом. А отже, при утворенні нових евфемізмів, особливо у мові ЗМІ, необхідно намагатися досягнути його правильного сприйняття слухачем, тому

варто зважати на різні рівні сприйняття мовця і слухача (фонові знання, картину світу). Адже механізм евфемізації полягає, як вже було сказано, у заміні, приховуванні прямої номінації. Вторинні номінації, які замінюють табуйовані вислови, базуються на ментальних метафоричних образах, що визначаються способом мислення людини та її сприйняттям світу. Зважаючи на це, автору евфемізму необхідно враховувати фонові знання учасників комунікації. Разом із тим реципієнти мають взяти до уваги контекст та конситуацію вислову" [Булах 2016, с. 101].

Узагальнивши досвід вітчизняних і зарубіжних дослідників, З.Дубинець виокремлює низку обов'язкових ознак евфемізмів:

1) позначення негативного (небажаного) денотата;

2) семантична невизначеність (редукція);

3) формальний характер покращення денотата. [Дубинець 2011, с. 33].

Підсумовуючи, можемо зазначити, що евфемізми є невід'ємною частиною мовної культури, яка допомагає адаптувати висловлювання до соціальних, культурних та етичних норм. Вони виконують функцію пом'якшення висловлювань, уникнення конфліктів та збереження етичних стандартів у комунікації. Історія евфемізмів сягає античних часів, коли їх використовували для сакральних цілей, зокрема, щоб уникнути виклику гніву богів. З розвитком суспільства роль евфемізмів змінилася, і вони стали невід'ємним засобом мовного етикету та культурного табу. Евфемізми розглядаються як засоби мовної адаптації, що допомагають уникати прямих і неприємних формулювань, забезпечуючи комунікативний комфорт.

1.2. Функції та класифікація евфемізмів

Оскільки класифікація евфемізмів демонструє їх функційне розмаїття й спроможність відповідати конкретним мовним завданням, для кращого розуміння підстав тієї чи тієї параметризації евфемізмів необхідно з'ясувати їх основні функції.

О.Тараненко наводить такий перелік ключових функцій евфемізмів:

1) магічно-забобонна, зумовлена вірою в магію мовну, в те, що заміною слова можна впливати як на позначуване цим словом явище (напр., “обманні”, “охоронні” імена з негативним значенням як обереги дитини від лихих сил: *Некрас, Ненаш*), так і на власну долю (за повір’ям, замість *журавель* слід говорити *веселик, щоб не журитися весь рік*);

2) криптологічно-маскувальна – напр., у злодійському, табірному і подібних жаргонах: *купити* – замість *украсти*, *кум* – ‘уповноважений органів держбезпеки в місцях ув’язнення’; у мові медиків: *летальний* – замість *смертельний*; у мові військових: *в енському напрямі*; з дипломатичних міркувань: ‘*до інциденту причетні представники (певні кола, деякі особи) однієї сусідньої держави*’;

3) політико-ідеологічна, зумовлена суспільно-політичними змінами, особливо зміною суспільного ладу, коли можуть перейменовуватися не тільки «скомпрометовані» суспільно-політичні інститути (у 1917: *міліція* – замість *поліція*, *народний комісар* — замість *міністр*), а й, здавалося б, цілком нейтральні поняття (*округ*, потім *область*, *район*, сільрада – замість *губернія*, *повіт*, *волость*); наприкінці 40-х рр. під гаслом боротьби з “космополітизмом” усувалися іноземні назви (*міська булочка* – замість *французька* і т. ін.); у топоніміці: *Катеринослав – Січеслав – Дніпропетровськ*;

4) пом'якшувально-меліоративна, зумовлена міркуваннями ввічливості, етикету, прагненням подати що-небудь у прикрашеному вигляді (допустити *неточність* – замість *збрехати*, *нерозумний* замість *дурний*, *людина не найкращих моральних якостей* – позначення негативного лише шляхом заперечення позитивного; *піти на заслужений відпочинок* замість *на пенсію*; *нейтралізація*, *знешкодження*, *ліквідація*, *акція* замість *убивство*, *розстріл*); заміна назв соціально непрестижних професій з метою їх облагородження (*техпрацівниця* зам. *прибиральниця*, доглядач будинку замість двірник, оператор машинного доїння зам. *дояр(ка)*; “облагородження” прізвищ (*Мазєнін* замість *Мазайло*). У цій функції евфемізм наближається до мейозису і протилежний дисфемізму; 5) жартівливо-іронічна, коли зовнішні ознаки евфемізму

використовуються несерйозно (*дуля* – комбінація з трьох пальців) і навіть з метою прихованого глузування (*дурний – небагатий на розум*) [Тараненко 2004, с. 169].

І.Мілєва, досліджучи евфемістичні стійкі ареалізми, виокремлює три основні їх функції: 1) магічно-забобонну, що зумовлена вірою в магію слова; 2) маскувальну, мета якої – завуалювати реалію-назву, запобігти комунікативному конфлікту; 3) пом'якшувально-меліоративну, що пояснюється міркуваннями ввічливості, прагненням подати що-небудь у прикрашеному вигляді [див. докладніше: Мілєва 2005 ареф, с. 8].

В.Великорода пропонує виокремлювати такі функції евфемістичних субститутів: *вуалітивну* (виявляє прагнення адресанта приховати аспекти дійсності, про які він не бажає говорити відверто; вуалітивна функція притаманна усім без винятку евфемізмам; інші функції діють поряд з вуалітивною та можуть бути більш або менш виражені; особливо чітко ця функція евфемізмів простежується в мовленні політиків та громадських діячів), *кооперуючу* (відображає прагнення комунікантів до збереження мовленнєвої співпраці для вирішення завдань спілкування, притаманна більшості евфемізмів, але особливо чітко виражена в евфемізмах, які вживаються з метою уникнення дискримінації), *превентивну* (передбачає використання евфемічних слів та виразів як альтернативи давніх табу, які ще збережені у свідомості людини – виконують евфемізми на позначення денотатів фізіології людини, смерті, релігійної тематики тощо); *риторичну* (полягає в намаганні мовця певним чином впливати на ціннісні установки адресата, змінити його ставлення до повідомлюваного, спонукати його до певних дій), *елеативну* (адресант представляє аспекти реальності у позитивнішому світлі, гіперболізує низькі чи середні стандарти; здебільшого елеативними евфемічними одиницями номінуються непрестижні професії, товари, організації чи установи, що за інших обставин не привернули би уваги адресата), тісно пов'язану з арго *конспіративну* (виявляється у навмисній евфемізації неприйнятних аспектів реальності членами певної соціальної, професійної чи вікової групи задля ускладнення сприймання

інформації особами, що до групи не належать), *дистортивну* (вживання евфемізмів спричинює спотворене відображення інформації у свідомості адресата; може бути результатом вуалітивної чи конспіративної функції і притаманна політичним, медичним евфемізмам, евфемізмам реклами; дистортивна функція евфемізмів є близькою до вуалітивної, проте завуальовування інформації набуває більших масштабів; евфемізми, що виконують цю функцію, використовуються для найменування найнеприйнятніших для адресанта аспектів дійсності; дистортивна функція евфемізмів найбільш негативно впливає на ефективність комунікації та заважає досягненню мовленнєвого співробітництва, тобто виключає реалізацію кооперуючої функції) [див. докладніше: Великорода 2008, с. 8–9].

М.Булах, розглядаючи особливості функціювання евфемізмів у медіатекстах, виокремлює дві основні їх функції – завуалювати та приховати неприємні, образливі вислови, реалії. [Булах 2016, с. 103].

Досліджуючи функції евфемізмів у публічному дискурсі, В.Андріяш та Н.Євтушенко пропонують власний їх перелік. При цьому науковці зазначають, що “в публічному дискурсі евфемізми виконують основні функції: допомагають уникнути комунікативного конфлікту та маскують і вуалюють негативні явища дійсності.” [Андріяш, Євтушенко 2022, с. 12]. У розгляданому ними дискурсі “евфемізми: стосуються великої кількості тем публічної сфери: релігійної, соціально-моральної, дипломатичної, військової, юридичної, суспільно-естетичної; належать до різних сфер життєдіяльності суспільства: політичної, економічної, соціальної, культурної тощо; є сферою політкоректності публічного дискурсу, в якому переплетені різноманітні проблеми різних сфер соціальнополітичного життя суспільства.” [Там само]. Далі дослідники зауважують, що “у публічному дискурсі в процесі політичної, управлінської або міжкультурної комунікації евфемізми потрібні для заміни заборонених виразів, тобто утримування від неналежних слів або пом’якшення висловлювань, тому що: по-перше, існує досить багато табуйованих тем, висвітлення яких потребує особливої обережності та делікатності; по-друге, політичні тексти, крім

інформаційної [курсив наш. – *А.Т.*]" функції, виконують також *ідеологічну, маніпулятивну* та *управлінську* функції [курсив наш. – *А.Т.*]", а використання евфемізмів допомагає державним діячам, політикам, службовцям приховувати наявні у суспільстві проблеми, неприємні та негативні факти, а також вводити в оману; по-третє, евфемізація (камуфлювання об'єктивної реальності, затушовування небажаної інформації) допомагає знайти нові способи мовного вираження замість тих, які зачіпають почуття і гідність індивіда. <…> евфемізми у публічному дискурсі використовуються політичними й державними діячами, представниками місцевої влади, політичних партій, громадських організацій у ході офіційних виступів, промов, дебатів, інтерв'ю для заміни образливої лексики більш м'якою, щоб запровадити потрібні норми поведінки, які попереджають будь-яку дискримінацію однією людиною іншої в процесі публічного дискурсу, або міжкультурної комунікації з представниками інших країн. Що характеризує *соціально-регулятивну* і *маніпулятивну* функцію евфемізмів [курсив наш. – *А.Т.*]" [Андріяш, Євтушенко 2022, с. 12].

За основу для подальшої роботи з дібраним матеріалом ми обрали класифікацію, яку запропонувала В.Великорода, поділяючи евфемізми на такі групи:

1. Загальновживані евфемізми (теми-табу релігії та смерті, теми-табу анатомії, фізіологічних процесів і статевого життя, теми-табу негативних суспільних виявів та людських вад).

2. Арготичні евфемізми (політичні евфемізми, військово-політичні евфемізми, дипломатичні евфемізми, ідеологічні евфемізми, медичні евфемізми, евфемізми сфери реклами)

3. Евфемізми "політичних некоректностей" [Великорода 2008, с. 43–123].

1.3. Евфемізація як мовне явище. Засоби евфемізації

Розглядаючи евфемізм як мовне явище, науковці, що природно, не оминають аналізу такого поняття, як "евфемізація". Це пояснюється на нашу

думку, тим, що евфемізм є результатом процесу створення й закріплення в мові процесу набуття “пом’якшувальним” висловом рис, притаманних евфемізмові. Інколи такий майже паралельний розгляд двох згаданих понять / термінів призводить до їх сплутування. Наприклад, у “Лінгвістичній енциклопедії” О.Селіванової визначення мовної одиниці має процесуальне “опертя” – віддієсловлений іменник “заміна”: “Евфемізм <…> – навмисна заміна знака певного поняття описовим найменуванням або іншим знаком для усунення небажаних, надто різких, недостатньо ввічливих слів шляхом їхнього пом’якшення або шифрування через заборону на вживання деяких слів, наприклад, обсценної лексики, зумовлену соціально-політичними, історико-культурними, релігійними, етичними й естетичними чинниками” [Селіванова 2006, с. 144]; В.Ворошилова, наводячи дефініцію евфемізма, називає мовну одиницю («слово або словосполучення») “прийомом”, а саме: «Евфемізм – це слово або словосполучення, яке вживається для заміни слова чи словосполучення, які можуть звучати грубо або неприємно, тому цей прийом є широковживаним в межах художнього дискурсу» [Ворошилова 2017, с. 20]; М.Полюжин та І.Юричко так само термінові “евфемізм” надають процесуального тлумачення: “Евфемізм – це лінгвістичний прийом, за допомогою якого вислови чи слова, що мають негативне або образливе значення, замінюються або згладжуються більш ввічливими, менш прямими або агресивними твердженнями з метою полегшити сприйняття слів або понять, уникнути конфліктів або подразнень у спілкуванні та сприяти певному рівню риторичної делікатності” [Полюжин, Юричко 2023, с. 67].

Вважаємо таке сплутування не надто коркетним, оскільки евфемізація – це певний шлях перетворення лексеми або виразу, за відповідних ситуативних / комунікативних / суспільно-політичних умов, на ту лексему / вираз які можна назвати коретними, милозвучними і т.д.

Розглядаючи процеси евфемізації в англійськомовному політичному дискурсі, Н.Євтушенко слушно зазначає: “Евфемізація – це стратегія затушовування небажаної інформації, щоб уникнути комунікативного конфлікту,

не створювати у співрозмовника відчуття комунікативного дискомфорту, що обумовлюється соціально-історичними й моральноетичними нормами, національними і мовними традиціями суспільства. <…> це процес формування нового сенсу в результаті певного способу інтерпретації вихідного вербалізованого знання, що має два типи: формальний (не припускає змінення концептуального змісту) семантичний (полягає у дефокусуванні уваги адресата щодо змісту похідного концепту). <…> механізм евфемізації є захисним, асоціативним, що пов'язане з почуттями й емоціями людини і полягає у витисненні значення негативних термінів і використання замість них нейтральних або позитивно спрямованих" [Євтушенко 2019, с. 9]. Процес евфемізації, на думку Н.Євтушенко та В.Андріяш, пов'язаний не тільки з повсякденно-побутовою та соціально-політичною сферами, але й культурними стереотипами, що існують у суспільстві в процесі соціальних та міжособистісних взаємин [Андріяш, Євтушенко 2022, с. 9].

Евфемізація являє собою "ментальний процес, спосіб мовної інтерпретації концептуального змісту, що можливо розглядати як окремий випадок концептуальної деривації" [Корнєлаєва 2019(2), с. 99].

І.Мілєва розглядає евфемізацію комплексно з дисфемізацією й зазначає таке: "Звичайно евфемізація й дисфемізація розглядаються в трьох взаємопов'язаних аспектах – соціальному, психічному й лінгвістичному. В основі соціального аспекту лежить бачення того, що не може йменуватися прямо, а тому вимагає заміни. Негативно позначені реалії з часом можуть змінюватися разом з тим, як змінюються суспільні оцінки, культурні й моральні норми. Психічний аспект чітко розрізняє евфемістичні й дисфемістичні вирази. Негативні емоції (страх, сором), що лежать в основі заміни, можуть нейтралізуватися приємним, меліоративним висловом, що пом'якшує, завуальовує певну реалію (тоді це евфемізм), або виявлятися в бажанні показати своє негативне ставлення до баченого (тоді це дисфемізм). У лінгвістичному аспекті окреслюємо два етапи становлення замінників. Перший – виділення негативного денотата – об'єднує евфемістичні й дисфемістичні вирази. Другий –

оцінювання асоціата – їх диференціює: евфемізми замінюють пряму назву „позитивним” асоціатом, дисфемізми – „негативним”” [Мілєва с. 7-8].

Дещо спрощене, проте цілком логічне визначення евфемізації наведене в роботі Ю.Гайдаєнко: “вуалювання інформації, яку потім може дешифрувати не кожен адресат і вона може залишитися у таємниці або ж буде сприйнята у такий спосіб, який вигідно політику” [Гайдаєнко 2022, с. 6-7].

Як і будь-який процес, евфемізація лексеми або виразу досягається за допомогою низки засобів.

О.Тараненко в енциклопедичній статті “Евфемізм” наводить такий їх перелік:

1) перифрази з менш конкретним, більш розпливчастим значенням порівняно з прямою назвою (*неприємно пахнути* замість смердіти; *він пішов із життя, його не стало* замість *він помер*);

2) утворення слів з іншою мотивацією, іншою внутрішньою формою (*різнороб* замість *чорнороб*) і нових значень слів на основі асоціацій за суміжністю, подібністю або протилежністю: а) метонімія, напр., у сфері інтимного життя *[(пере)спати з кимось, друг, подруга* замість *коханець, коханка*]; зокрема, загальна родова назва замість конкретної, видової (*звір* замість *вовк*, діал.; *знешкодити* замість *убити*), абстрактне замість конкретного (*прикрити сором*); б) метафора (*знайтися* замість *народитися*), особливо антропоморфічна (*вуйко* замість *ведмідь*); в) антифразис – краще замість гіршого (*позичити* замість *украсти* і навпаки (*худоба* у сучас. значенні від *худий* ‘поганий, убогий’);

3) заміна слова іншим, семантично пов'язаним: а) синонімом і взагалі словом з близьким значенням (в офіційному слововжитку: *запросити* замість *викликати*; *пропонувати, рекомендувати* замість *наказувати*), зокрема спеціальним терміном та іншомовним словом (напр., у медиків *канцер* – замість *рак*); б) антонімом і взагалі словом з протилежним значенням («*Онде щось мокне*» замість горить – так нібито слід говорити під час пожежі для послаблення сили вогню);

4) заміна назви предмета, явища лише вказівкою на них: використання вказівних та неозн. займенників і займенникових прислівників (*він, той* — ‘чорт’; *того* – він уже того у значенні ‘з’їхав з глузду’, ‘убитий’, ‘п’яний’); *один* (одне місце – вбиральня або частина тіла, про яку не прийнято говорити); *певний* (жінки певної поведінки); *там* (про місце, яке не варто називати: в'язниця, репресивні органи тощо); замість лайки: *Так-перетак!*; *Туди його, розтули!*; “*– Нехай горять к такій матері*” (О. Довженко);

5) еліпсис: *ськати в голові, в шерсті* (з випущенням назви комах-паразитів); *дати* [хабара], *проситися* (дитина вже проситься [на горщик]; “*Якого* [чорта, біса і т. ін.] *ти прийшов?!*”); недомовленість, умовчання: “*Ходять тут усякі...*”); графічні скорочення, крапки, вживання літери *Н (№, N14)* та похідних: *енський завод*; 6) видозміна звукової форми слова, компонентного складу словосполучення (*хрін, японський бог!* і под.: уживання як лайок деяких слів з початковими звуками [х] і [ц] замість відомих непристойних слів). Евфемізми можуть уводитися в мову й посилюватися за допомогою модальних конструкцій, вставних слів (“*Він, м'яко кажучи, не перетруджується*” — замість *нічого не робить*; *не проти ночі згадуючи* — при згадці про «нечисту силу»), які іноді стають самостійними евфемізмами –перифразами (*той, що не при хаті* згадуючи замість *чорт*). [Тараненко 2004, с. 168–169].

В.Олексенко, дослідивши евфемізми української жіночої прози (М.Гримич, І.Роздобудько, І.Карпа), виокремлює такі засоби евфемізації:

1. **Афікси:** а) префікси, що мають значення неповноти дії або слабкого ступеня вияву ознаки (***по-, недо-, не-*** (у значенні не зовсім)): *– Чому ж він сам до мене не підходить? – Він тебе* ***побоюється****... Тебе всі* ***побоюються*** <…>; *– Та ні. Ви ж знаєте, я ці піонертабори* ***недолюблюю****...* <…>; *В економічних питаннях* ***несильний****, практично всі його справи веде юрист, пов’язаний з ним поки що не з’ясованими зв’язками* <…>; б) суфікси зі значенням суб’єктивної оцінки: *...Сам Антоніус є надзвичайно порядною і шанованою людиною – Март простяг руку в бік чоловіка з лисиною і* ***черевцем*** <…>; *– Це точно! Вона –*

язвочка *рідкісна! Ти єдиний, хто співчуває мені. Решта вважають, що вона мене ощасливила!* <…>.

Нерегулярно в евфемістичній функції використовуються **пейоративи,** надаючи висловленню додаткового гумористичного значення: *Наступного дня Георгія знайшов у його офісі здоровань Сидір і приніс документи по затриманому* ***хлопчиську*** *в акції "Голий король"* <…>; *Та ти, Ільчишине, такий гравець! А в тебе, Ігоре, такий* ***ударисько****!* <…>.

2. **Прикметник у формі безвідносної міри якості + заперечна частка *не,*** що виражають зменшення інтенсивності вияву ознаки або категоричності вислову: *І тому зараз усі методи доцільні, у тому числі* ***не надто моральні*** <…>; *– Георгію, я знаю, що кажу: це дуже серйозна, досить розгалужена таємна організація. І вона користується* ***далеко не просвітянськими*** *ідеями* <…>; *– Вірю, – сказав він мляво. Йому дуже хотілося вірити. Але голос у нього був* ***не зовсім переконливим*** <…>.

3. **Вигуки,** що заміняють власне лайливі лексеми: *Вони через кілька днів рвонуть на Канари, на Мальдіви або в свою сільську хатинку… А йому –* ***зась****… Проблеми не відпускали його* <…>; *–* ***Йолі-Палі!*** *– вибухнув Борис. – Ви коли-небудь що-небудь можете зробити конкретно: так або ні?* <…>; *Так, саме цього вони чекають!* ***Дзуськи****! При чому тут я? При чому?* <…>.

4. **Обірвані речення,** у яких не називаються ті складові реченнєвої конструкції, що містять грубі чи непристойні лексеми: *–* ***Пішла ти****… – процідив крізь зуби Борис* <…>; *– Та якби не Єльцин, то* ***ми й досі сиділи б у великій****… Сам знаєш в чому* <…>.

5. **Слова, що виконують дейктичну функцію:** а) власне означальні та вказівні займенники й прислівники: *– Яно,* ***це*** *з ним інколи буває. Але все одно…* <…>; *Але Меврау Хетцель каже, що ти* ***про все*** *забудеш, – заспокоював Ремко Олену* <…>; *Він ніколи* ***так*** *себе не поводив. Ніколи. Він умів приховувати своє роздратування за маскою усміхненого і доброзичливого шефа* <…>; б) дейктичні одиниці + засоби креолізації (під якою ми розуміємо використання параграфем, наприклад, висоти шрифту, лапок, курсиву тощо, з видільною функцією): *А він*

сьогодні ввечері знов піде ***ТУДИ*** *– хто може заборонити йому піти подивитись на тих жінок? <…>; Господи, хто це зіпсував вам* ***ТАКІ*** *хвилини? <…>; Часом його мучили підозри, що вона все ще зустрічається зі* ***“своїми”*** *<…>.*

6. **Фразеологізми:** *– Здається, ми потихеньку освоюємо це ремесло*: *таку* ***лапшу на вуха людям вішаємо****... <…>; Видно, він Льошці* ***наобіцяв золоті гори****, бо після його приходу той прилип до справи як шевська смола <…>; А батько* ***встав на ноги****, одначе то вже не був батько <…>.*

7. **Передача особливої артикуляції окремих слів**, що вживаються з евфемістичною функцією, **вимовляння слів за складами:** *В нас не було королів, царів, лордів, баронів і графів! А князі були не українцями. Розумієш –* ***не-у-кра їн-ця-ми!****<…>; – **Заб-бер-ри** свої **р-руки!** <…>; Це **до-о-обре** треба було прислужитися режимові, щоб отримати житло в тому будинку <…>.*

8. **Модальні конструкції** (вставні слова та словосполучення), використовувані для пом’якшення вислову й спричинені етикетними умовами комунікативної взаємодії: *Я фізично не зможу підняти трубку і вичавити з себе:* ***“На жаль,*** *ми не зможемо бути разом...” <…>.*

9. **Метафори** в евфемістичній функції: *Майже всі* ***лави були “беззубими”, а всі ліхтарі – “сліпими”*** *<…>; Одне Георгій знав напевне: навколо нього* ***згустився туман*** *<…>; Я давно вже відчуваю потребу зупинитися.* ***Але не перечекати негоду, а ослабити.., ні, розчепити, обрубати ремені, які стримують мою свободу*** *<…>; Багато хто з покоління дітей* ***лишався за бортом життя*** *<…>.*

10. **Усічені мовленнєві кліше** – конструкції, що наближаються до фразеологічних висловів і в яких відсікається неблагозвучний компонент: *Але була ще одна проблема, яку вирішити було важче. Справа в тому, що* ***Зеленович брав. Брав нахабно і відверто*** *(брав хабарі) <…>; Ти вже* ***зовсім****, Людо! (зовсім втратила здоровий глузд) <…>.*

11. **Слова-детермінанти**, яким властива дифузна семантика: *Георгій мав зустрітися у парламенті з Османовим, який пообіцяв перерахувати на його благодійний фонд* ***певну суму*** *<…>; Георгію дуже хотілося в цю мить*

подарувати йому краватку, яку купив за суму, що ***далеко перевищує середньостатистичну*** <…>.

12. **Абревіація:** *Приїхав на машині з номерами* ***АП****, проте поводився сумирно (АП – адміністрація президента)* <…> [див. докладніше: Олексенко 2012, с. 330–331].

РОЗДІЛ 2
ОСОБЛИВОСТІ ЕВФЕМІЗАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ СОЦМЕРЕЖ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (з 2014 року)

Під час війни соціальні медіа стали основним джерелом інформації, де користувачі активно ділилися новинами, думками та аналізом ситуації. Завдяки такій активності можна спостерігати використання різних мовних засобів, включаючи евфемізми, які відіграють важливу роль у формуванні загального наративу та впливі на суспільну думку.

Для аналізу було обрано дописи декількох відомих українських блогерів, які активно висвітлюють події війни та інші важливі суспільні теми. Серед них – Олена Монова, Богдан Мірошников, Тарас Білка. Ці блогери відзначаються тим, що їхні пости мають широкий охоплення аудиторії, часто стають предметом обговорення та обміну думками серед читачів (табл. 3.1).

Окрім аналізу дописів окремих блогерів, було також досліджено активність та вміст груп у Telegram, які є одними з найпопулярніших серед українців і активно висвітлюють події війни та суспільно-політичні питання. Ці Telegram-канали є джерелом швидкої інформації, оперативних новин та коментарів, що дозволяє користувачам отримувати актуальні дані та стежити за розвитком подій у реальному часі. Найбільш популярними каналами серед українців є:

Відбір дописів здійснювався на основі таких критеріїв:

1. Військова тематика: обговорення бойових дій, мобілізації, волонтерської діяльності, ситуацій на фронті, евакуації, допомоги постраждалим.

2. Стилістичні особливості: наявність евфемізмів, замін реалій м’якими або метафоричними виразами, приклади лексичних трансформацій, що дозволяють зменшити емоційне навантаження на читача.

3. Частота використання: повторюваність певних евфемістичних термінів або фраз для підкреслення певних наративів або позицій автора.

У постах блогерів і в контенті популярних Telegram-каналів помітна загальна тенденція до активного використання евфемізмів, які виконують одразу декілька функцій. Основними з них є зменшення емоційного навантаження на читача, маскування реальних дій та створення позитивного образу певних явищ чи осіб.

Олена Монова, журналістка та письменниця, у своїх дописах часто використовує терміни на кшталт “зони напруги” замість “бойові зони” або “контрольовані території” замість “окуповані райони”. Така лексика сприяє більш м’якому сприйняттю ситуації, дозволяє уникнути створення паніки та акцентує увагу на необхідності підтримувати стійкість і віру у перемогу. Часто в її постах зустрічаються слова “герої” та “захисники”, що формують образ відважних борців за свободу, підсилюючи почуття гордості та єдності серед аудиторії.

Богдан Мірошников, військовий оглядач, також активно висвітлює військову тематику, зокрема питання мобілізації, волонтерської допомоги та підтримки військових. У його дописах часто трапляються фрази на кшталт “збереження стабільності” або “логістичні виклики”, що приховують реалії складної та небезпечної ситуації на фронті. Такі евфемізми допомагають уникнути відвертих описів важких втрат чи поразок, роблячи акценти на позитивних сторонах та перемогах.

Тарас Білка, журналіст та діючий військовослужбовець, використовує гумористичний підхід, який допомагає зняти напруження та підтримати бойовий дух серед читачів. Наприклад, він часто називає іранські дрони “мопеди”, створюючи комічний образ замість страхітливого уявлення про ворожу техніку. Цей прийом дозволяє легше сприймати інформацію про атаки та не так гостро реагувати на небезпеку. Також, використання таких висловів, як “тимчасові труднощі” замість “серйозні проблеми” створює враження, що все під контролем, навіть якщо ситуація є складною.

2.1. Семантичні групи військових евфемізмів

Спираючись на обрану для нашого дослідження класифікацію евфемізмів В.Великороди, виокремлюємо такі їх групи:

1. Загальновживані евфемізми (теми-табу релігії та смерті, теми-табу анатомії, фізіологічних процесів і статевого життя, теми-табу негативних суспільних виявів та людських вад).

2. Арготичні евфемізми (політичні евфемізми, військово-політичні евфемізми, дипломатичні евфемізми, ідеологічні евфемізми, медичні евфемізми, евфемізми сфери реклами).

3. Евфемізми “політичних некоректностей”.

I. Загальновживані евфемізми.

Найбільшу групу тут становлять евфемізми з тематикою *табу смерті*. Прикметним є те, що частина з таких евфемізмів з’явилася після смерті того чи того політичного діяча / представника культури РФ, наприклад:

[відправитися/відправити] на концерт Кобзона: *Наші бійці активно допомогають оркам* ***відправлятися на концерт кобзона***. (Мірошников 2022). “Відправлятися на концерт кобзона” – евфемізм, що позначає смерть окупантів. Кобзон – померлий російський співак, у якого створено іронічний образ “провідника” на той світ. Це висловлювання демонструє сатиричний підхід до втрат ворога. Модифікація: *Добрі артилеристи 77 ОАеМБр передають* ***квитки на концерт Кобзона*** (2023 77ОАеМБр). Це евфемізм для позначення знищення ворога, зокрема відсилання до загибелі людей, без використання прямих і грубих слів, “концерт Кобзона” – натяк на смерть (Йосип Кобзон асоціюється зі світом мертвих у сучасному військовому сленгу);

на конференцію Жириновського: *Вугледар – ЗСУ продовжують* ***виписувати квитки*** *оркам* ***на конференцію жириновського*** (2023 Мірошников). “Виписувати квитки” – сатиричний евфемізм, що позначає знищення ворожих солдатів. Це створює враження офіційного процесу або дій, що виконуються методично та ефективно. “Конференція Жириновського” –

евфемізм, що означає загибель. Згадка В.Жириновського – відомого російського політика, який помер, – натякає на потойбіччя. Використання цього образу додає сарказму та принижує агресора;

побувати на концерті Юри Шатунова: *На бахмутському напрямку рашисти так хотіли* ***побувати на концерті юри шатунова****, що вмерли під час чергового штурму у районі Новолуганського* (2022 Мірошников). Евфемізм смерті, що сатирично натякає на потойбічний світ. Юрій Шатунов – російський співак, який помер, і його ім'я часто використовується іронічно в контексті загибелі.

Інші евфемізми, маючи дієслівний компонент, вказують на *конкретну локацію потойбіччя*:

виписати квитки до пекла: *У районі Одрадівки окупантам вчергове були* ***виписані квитки до пекла****, уцілілі орки втікли на вихідні позиції* (2022 Мірошников). Ефемізм «виписані квитки до пекла» натякає на знищення окупантів у бою. Цей образ використовує релігійні уявлення про пекло як місце для покарання грішників, акцентуючи на справедливості розплати за їхні дії. Вираз в активному вжитку з 2022 року;

бути в землі: *“Бісові вилупки, валіть з нашої землі, бо* ***будете у землі****!”.* (2022 ГнЧерешня);

горіти, гнити та ржавіти в ґрунті: *Перспектива же для наступних "освободителей" залишається незмінною – горіти,* ***гнити та ржавіти в ґрунті*** *на межі Харківської та Луганської областей* (2024 Зайченко). “Освободители” – іронічний евфемізм для російських окупантів. У лапках цей термін висміює російську пропаганду, яка стверджує, що їхні військові “звільняють” території України. Евфемістичний опис смерті та знищення російських військових на українській території. “Горіти” натякає на смерть у боях або знищення техніки, “гнити” – на тілесну загибель, а “ржавіти” стосується залишків техніки, які залишаються на полі бою. Висловлювання акцентує, що спроби окупації приречені на провал, висміюючи російських

військових і наголошуючи на їхніх невдачах. Вираз в активному вжитку з 2022 року;

піти купатись у море: *У відповідь на Кримський міст, який частково **пішов купатись в море**, в'їбати по пішохідному скляному – і промазати* (2022 Монова). Евфемізм уживається для опису серйозного пошкодження або руйнування Кримського мосту. Використання цього виразу надає ситуації деякої легкості і зменшує її серйозність, уникаючи прямого вживання слів на зразок пошкоджений чи зруйнований;

відправитися до пекла: *Окупанту не допомогла молитва, **розгнівав Бога та відправився до пекла*** (2024 77ОАеМБр). Евфемізм для опису смерті окупанта, вжитий із релігійними мотивами, щоб підкреслити моральну оцінку його дій: створити образ кармічної справедливості.

Знаходимо поодинокі приклади назв *процесу знищення ворога*:

могилізація: *На таке подивишся, і одразу стає зрозуміло, чому собянін скасував **могилізацію** в москві* (2022 Монова). Термін “могилізація” є грубим жаргонним евфемізмом, який, ймовірно, є вигаданим словом, що поєднує “могила” і “мобілізація”. Це слово використовується для того, щоб висміяти або підкреслити високу ймовірність того, що мобілізовані люди будуть відправлені на фронт і загинуть. Така фраза додає похмурий, зневажливий підтекст до реальної мобілізації, вказуючи на її жорстокість, безжалісність і, можливо, безглуздість. Вона створює образ великої кількості жертв серед мобілізованих, при цьому натякаючи, що результатом мобілізації є не служба або боротьба, а смерть. Лексема в активному вжитку з 2022 року.

Дещо менше виявлено одиниць на позначення *ворога*:

орки: ***орки** пруть і пруть*. (2022 Мірошников). Евфемізм для позначення російських окупантів. Він має на меті дегуманізацію агресора, асоціюючи його з варварськими істотами з фентезі. Фраза «пруть і пруть» підкреслює настирливість та хаотичність їхніх дій. Інше значення цього евфемізма – ‘російські пропагандистські ЗМІ’: *Біля Дворічної* (*західніше Дворічного) – ворог засилає ДРГ, проводить розвідку боєм, але н.п. вони не взяли, як **кукарєкують***

про це орки. (2023 Мірошников). “Кукарєкують про це орки” – слово “кукарєкують” іронічно натякає на російську пропаганду, яка перебільшує чи спотворює успіхи своїх військ. Використання “орки” додає емоційного забарвлення, висміюючи ворога. Лексема в активному вжитку з 2022 року;

орки курять: *В Бердянську знов **орки курять**”* (2023 Нечепоренко). Вираз “орки курять” є евфемізмом, що позначає вибухи чи пожежі, які виникають через влучання ворожих складів із боєприпасами чи об’єктів. Іронічна фраза натякає на нездатність ворога контролювати свої ресурси. Використання слова “знов” вказує на повторюваність цих інцидентів. Вираз в активному вжитку з 2022 року;

пєтухи: *Київ в надійних руках! Озброюйтесь по всій Україні, паліть **пєтухів**. Ми обов‘язково переможемо!* (ЗОШбр 2024) Евфемізм для позначення російських солдатів або окупантів. Слово асоціюється зі слабкістю, ганебною поведінкою чи приниженням, посилюючи презирство до ворога;

освободители / **асвабадітєлі**: *гауляйтерша тимчасово окупованого Мелітополя, яка так моцно всралась після вибухів в місті і партизанського двіжу, що впала на коліна перед **асвабадітєлями** і попросила її уволіть* (2022 Монова). “Асвабадітєлі” – це зневажливий евфемізм, що використовується для позначення окупантів, агресорів. Це слово є перекрученим варіантом російської лексеми *освободители* (визволителі), що вживається саркастично, щоб показати, що насправді ці люди не звільняють територію, а навпаки – окупують її. Таким чином, цей евфемізм підкреслює абсурдність і лицемірність використання терміну “освободители” в контексті війни та агресії. Лексема в активному вжитку з 2014 року;

свинособаки: *На Запорізькому напрямку **свинособаки** в черговий раз продемонстрували як «своїх не бросають* (2024 Нечепоренко). Термін є зневажливим ефемізмом для російських військових або прихильників російської агресії. Це слово поєднує дві негативні тваринні асоціації, підкреслюючи огиду й презирство. Лексема в активному вжитку після 2015 року;

пацюки: *Я дуже радий що почали в МО знаходити **пацюків** та мразот* (2024 Лачен) “Пацюки” та “мразоти” – евфемізми для опису корумпованих чи зрадницьких осіб у Міністерстві оборони України. Порівняння з пацюками символізує їхню підлу, приховану діяльність, тоді як “мразоти” підкреслює їхню моральну деградацію;

стадо: *Олексій Данилов закликав не радіти відводу путінського **стада** та пояснив, що ворог не залишить так просто ідею знищення України* (2022 ДобрВечЗп). Евфемізм для російських військових чи прихильників путінської політики. Порівняння з тваринами знецінює їх як людей, підкреслюючи бездумну підпорядкованість наказам. Демонструє презирство до агресора, принижуючи його до рівня сліпого натовпу;

нечисть: *Працюємо далі, тримаємо фронт та очищаємо українську землю від **нечисті*** (2024 77ОАеМБр). Евфемізм для позначення окупантів, що демонізує їх, додаючи негативного емоційного забарвлення;

гарматне м'ясо: *А це означає, що ворог, знаючи, що його ЗРК та РЛС будуть перебувати під постійною загрозою знищення, вочевидь, змінюватиме тактику, ховатиме позиції углиб від лінії фронту, або ж використовуватиме техніку та особовий склад як **гарматне м’ясо*** (2023 3ОШБр). “Гарматне” м’ясо – евфемізм, що зменшує емоційний вплив на опис масових людських втрат, вказуючи на недбале ставлення до людських ресурсів. Вираз в активному вжитку з 2014 року;

м’ясорубка – важкі бої із великими втратами: *У мене немає відповіді на питання, коли закінчиться це божевільне просування російських мразот, які щоденно кидають у цю **м’ясорубку** сотні одиниць **свіжого м’яса*** (2024 Мірошников). Тут “м’ясорубка” є метафорою для бойових дій із великими втратами, а “свіже м’ясо” – ефемізм для солдатів, яких ворог безжально відправляє на смерть. Вираз акцентує увагу на жорстокості тактики ворога та їхній байдужості до людських життів. Вираз в активному вжитку з 2014 року.

Мертвий(-і) ворог(-и) іменований такими одиницями:

жмури та **жмурки**: *Прігожин несе в ломбард жетони від вагнерівських **жмурів**, щоб купити в сомалійських піратів трохи бк* (2023 Монова); *Залізо горіло, Бк детонувало* (*бо його, блд, треба вивантажувати!), **жмурки** журились і **жмурИлися*** (2023 ДобрВечЗп). Евфемізм, який використовується для позначення мертвих людей. Це слово має на меті зменшити трагізм ситуації і створити певну карикатурність в описі загиблих у контексті бойових дій або військових операцій;

смажені таргани: *Завдяки пильності й влучності бійців протитанкової роти нашої бригади ви маєте змогу спостерігати гучний феєрверк з ворожого БК і **смажених "тарганів"*** (2023 46ОАеМБр). Наведений евфемізм – знеособлене позначення ворога. Вжито з метою зменшити емоційне сприйняття смерті ворогів, котрі у великій кількості прийшли воювати на територію України (пор. *лізуть мов таргани*). Лексема в активному вжитку з 2022 року;

чай 'Ахмат' – сила … у пакетиках: *Передаємо привіт кацапам за нашу Якимівку! **Чай «Ахмат» – сила**! Але лише **у пакетиках** та міцно зварений!* (2022 ГнЧерешня). "Чай 'Ахмат' – сила!" Фраза натякає на російський пропагандистський слоган про кадирівські підрозділи ("Ахмат – сила"), однак іронічно обігрується в контексті ураження цих сил. "Лише у пакетиках та міцно зварений" Образ чаю в пакетиках натякає на уламки чи частини тіл ворога, а "міцно зварений" – на серйозні втрати, які вони зазнали. Використання евфемізму та іронії одночасно принижує ворога і висміює його пропагандистські символи, демонструючи перевагу українських сил;

хороші руські: *Рота ударних БпАК 77-ї окремої аеромобільної бригади **перетворює звичайних росіян в хороших*** (2023 77ОАеМБр). Евфемізм ужито для позначення знищених ворогів. Фраза пом'якшує грубий зміст і створює гумористичний ефект, популяризуючи ідею "хороший росіянин – це мертвий росіянин";

примарні вершники: ***Примарних вершників** на мотоциклах зафаєршотили на Харківщині, коли вони набирали розгін на наші позиції* (2024

3ОШБр). Поетичний евфемізм для позначення ворожих мотоциклістів, що підкреслює їхню ефемерність і вразливість.

II. Наступна кількісно велика група евфемізмів – **<u>арготичні евфемізми</u>** (політичні евфемізми, військові евфемізми, дипломатичні евфемізми, ідеологічні евфемізми, медичні евфемізми, евфемізми сфери реклами).

2. Арготичні евфемізми репрезентовані низкою семантичних підгруп.

Дипломатичні евфемізми представлені передусім *<u>найменуваннями Російської Федерації та Республіки Білорусь</u>* як її союзника, а саме:

недокраїна: *Бажаю, щоб в цій **недокраїні горіло та палало далі** якомога більше* (2023 Мірошников). Саркастичний евфемізм, що використовується для висміювання Росії як країни, яка не відповідає сучасним стандартам державності. Вираз акцентує на економічній, соціальній та політичній деградації агресора. ***Горіло та палало далі*** – евфемізм для позначення знищення ворожої інфраструктури, військових об'єктів або техніки. Використання таких образів створює емоційне враження про перемогу та знищення ворога;

Оркостан: *Наталья постійно їздить в **Оркостан** та перевозить свої речі в надії, що вона залишиться живою* (ЗрКолДніпрор 2022) "Оркостан" – зневажливий евфемізм, який позначає Росію або окуповані нею території. Назва походить від порівняння російських військових із орками (варварськими створіннями у фентезі). Також містить натяк на деградацію російської державності, порівнюючи її з вигаданим світом хаосу. "Перевозить свої речі" – натяк на спроби Наталії зберегти власність та налагодити життя в умовах війни. Водночас акцентується її страх за власне життя;

рашистський зомбіленд: *Ну ось і все. Блискучий контрнаступ ЗСУ на північ від Харкова – і ми на кордоні з самою потворною, брехливою та бридкою, так званою, державою. Звідси можна бачити **рашиський зомбіленд*** (2022 Монова). "Рашиський зомбіленд" – це поєднання двох термінів, яке використовує евфемізм для позначення Росії в контексті її політичної та соціальної ситуації. "Рашиський" – це розмовний, зневажливий варіант слова

“російський”, де використовується грубий, іронічний зворот, який вказує на неприязнь до того, що позначається. Це спотворене слово допомагає підкреслити негативне ставлення до Росії. “Зомбіленд” – це метафора, що асоціює Росію з уявним місцем, де люди втрачають свою індивідуальність, контролюють свідомість або перебувають у стані пасивного підпорядкування. Слово “зомбіленд” вказує на ідею масової маніпуляції або нездатності населення до самостійного мислення, де люди схожі на зомбі, що виконують чужі вказівки без запитань;

Бульболенд: *Прикольно, як всі ті, хто форсить новину про облаштування таборів вагнерів в* ***бульболенді****, вказують відстань від таборів до кордону з Україною* (2023 Монова). Термін “бульболенд” є неформальним і зневажливим евфемізмом, що використовується для позначення Білорусі. Він утворений шляхом поєднання слова “бульба” (традиційний символ Білорусі – картопля) і суфікса “-ленд” (що зазвичай означає країну або землю, наприклад, в англійській мові: “land” – країна);

балалайня: *Ну воно з однієї сторони і зрозуміло, якщо вся їх* ***балалайня*** *сидить в телевізорі 24/7 і звідти не вилазить, а з другої ну йптвмть* (2022 Монова). Ефемізм ужито для позначення російської пропаганди або її джерел, зокрема телевізійного контенту;

Залісся: *Дипломатія на варварів з* ***залісся*** *не працює* (2022 Мірошников). Евфемізм для російської армії чи влади, що натякає на їхню дикунську поведінку. “Залісся” – термін із давньоруської історії, що використовується для іронічного підкреслення архаїчності та дикунства ворога.

Цілком зі сфери дипломатії вважаємо евфемізм **жест доброї волі**: *Росіяни готуються до* ***жесту доброї волі*** *на ЗАЕС* (2023 Нечепоренко). Тут маємо відсилання до саркастичного терміна, який став популярним після оголошення російських відступів, коли вони намагалися подати свої поразки як стратегічні рішення. У цьому контексті фраза стосується можливої втрати контролю над Запорізькою атомною електростанцією (ЗАЕС), демонструючи, як українська сторона висміює подібну риторику.

Помітною є підгрупа *назв російської військової техніки* – як окремих її видів, так і її сукупності, наприклад:

бронесарай: *Серед уражених цілей – кілька танків, у тому числі **бронесарай**, наземний дрон та декілька САУ* (2024 77ОАеМБр). Зневажливий евфемізм для танка, що акцентує на недосконалості чи громіздкості техніки, яку росіяни закривають своєрідною бронею у вигляді маленького будиночка.

російські буханки: *Підрозділ ударних БпАК 77-ї окремої аеромобільної бригади "Рубака" приймає естафету геноциду **російських буханок*** (2024 77ОАеМБр). Евфемізм для позначення автомобілів УАЗ (через характерний зовнішній вигляд). Слово "геноцид" використовується іронічно для підкреслення систематичного знищення техніки противника.

мопеди та **мопедні гади**: *Вечоріло. З півдня задеринчали **мопеди** у північному напрямку* (2023 ГнЧерешня). "Мопеди" – евфемізм для позначення іранських дронів-камікадзе "Shahed", які використовуються російськими військовими. Назва натякає на характерний звук двигуна цих дронів, що нагадує звук двигуна мопеда. Вираз "задеринчали" підкреслює характерний шум, який ці дрони створюють під час польоту. Метафора пом'якшує страх перед загрозою, але водночас створює образ ворога, якого можна висміяти; *Група **мопедних гадів** рухається в бік Кривого Рогу. Біля вікон не стійте!".* (2023 ГнЧерешня). Евфемізм для дронів-камікадзе "Shahed", які характеризуються характерним звуком, що нагадує двигун мопеда. Додавання слова "гади" підкреслює ворожу сутність цих апаратів;

бляшанка: *Черешеньки, є ще мінімум одна **бляшанка** біля міста. Поки не залишайте укриттів!* (2023 ГнЧерешня). Евфемізм для ворожого літального апарата, ймовірно, безпілотника або ракети. Зневажливий термін підкреслює меншовартість ворога в протиставленні до українських сил;

деринчалки: *Попередньо в Запоріжжі фіксуються **деринчалки**!* (2023 ГнЧерешня);

прикурила автівка: *У Бердянську біля ринку **прикурила автівка**.* (2023 ГнЧерешня). Евфемізм, що описує вибух транспортного засобу, ймовірно, через

влучання чи диверсію. Використання слова “прикурила” додає іронії, змінюючи тон висловлювання на легший, попри серйозність ситуації. Це допомагає передати новину з саркастичним підходом;

кацапські таратайки: *Вчора пізно ввечері прочитала, що в мурманську злетіли **кацапські таратайки** і що на рубежах пуску вони будуть о третій ночі, отже їбучих сувенірів треба очікувати о п’ятій ранку* (2023 Монова). “Поєднання двох зневажливих термінів: “кацапські” (зневажливе позначення росіян) і “таратайки” (розмовне слово для позначення старих, часто несправних чи непрестижних транспортних засобів). У даному контексті “таратайки” використовується для того, щоб висміяти військові літаки Ту-95МС як є застаріліми та неефективними, порівняно з сучасною технікою;

«Мить» у повітрі: ***Мить в повітрі*** (2023 ГнЧерешня). Евфемізм “Мить у повітрі” – це оригінальний спосіб позначення літака “МіГ 31”, що поєднує іронію, поетичність і сарказм. Назва є перекладом російського апелятива “миг” – “мить”;

небезпечне колись залізяччя: *Знешкоджене саперами нашої бригади або складене до куп, це **небезпечне колись залізяччя** вже нікому не принесе біди”, – запевняє військовослужбовець “Салдут”* (2022 46ОАеМБр). Евфемізм ужито для пом’якшення та метафоризації опису залишків вибухівки, з метою зменшення страху та наголошення на безпечності після знешкодження.

Дещо осібно в розгляданій семантичній групі арготичних евфемізмів стоять лексеми на позначення <u>*бійців ЗСУ та української військової техніки*</u>, а саме:

санітари української землі: *Тож наших бійців можна сміливо назвати **“санітарами” української землі*** (2024 46ОАеМБр). Евфемізм ужито для образного позначення солдатів, які очищують землю від небезпек і ворогів з метою надання позитивного, героїчного образу бійцям;

київські черешеньки: ***Київські черешеньки**, я сподіваюсь відео роботи ППО у **русні** в пабліках не побачимо? Бо **Джок**ер скоро посивіє!* (2023 ГнЧерешня). “Київські черешеньки” – евфемізм для українських засобів

протиповітряної оборони (ППО). Образ “черешень” має позитивне, легке звучання, символізуючи влучність і ефективність роботи ППО. “Русня” – зневажливий термін для позначення росіян. Вираз “Джокер скоро посивіє” іронічно натякає на стрес, який відчувають оператори, коли інформація про роботу ППО стає відомою ворогу через витік у соцмережах;

пташки: *Від виробника. Нещодавно ви всі донатили.* ***Пташки*** *майже готові* (2023 Білка). Евфемізм, який використовується для позначення безпілотників (дронів). Слово “пташки” підкреслює легкість і швидкість цих апаратів, а також приховує їхній військовий характер, додаючи образності;

розвідувальні “крила”: *В повітрі цілодобово стоїть гул дронів, в небі одночасно знаходяться десятки квадрокоптерів. Над ними –* ***розвідувальні “крила”*** (2024 Зайченко). Евфемізм для позначення розвідувальних безпілотників, які працюють на вищій висоті порівняно з квадрокоптерами. Термін викликає асоціації з легкістю та широтою огляду, що підкреслює їхню важливу роль у бойових операціях;

русоріз: *Дуже хороша робота. За таку гріх не скинути ще по 2 гривні на* ***русоріз*** (2024 77ОАеМБр). Це назва зброї чи техніки, яка використовується для ураження ворогів. Евфемізм вжито з метою створення позитивного емоційного відгуку щодо допомоги армії, додаючи іронічного чи патріотичного забарвлення.

На етапі формування перебуває підгрупа найменувань осіб, які ухиляються від призову:

добровільно демобілізований: *ЛГБТ-активісти придумали новий гендер –* ***“добровільно демобілізований”*** (2024 Зайченко). Саркастичний евфемізм, який, ймовірно, висміює тих, хто ухиляється від військової служби або вдає хворобу чи інші причини для уникнення мобілізації. Використання слів “гендер” і “ЛГБТ-активісти” натякає на іронію щодо сучасних соціальних тенденцій та їх адаптацію в умовах війни;

На позначення *вибуху* слугує лексема *бавовна*, котра набула популярності з весни 2022 року й уживається як самостійно, так і в складі інших евфемічних одиниць або ж як матеріал для похідних лексем, наприклад:

бавовна: *У результаті роботи бійців 77 окремої аеромобільної бригади ДШВ у расіян поблизу Бахмуту тепер* ***бавовна***” (2023 77ОАеМБр). Евфемізм “бавовна” означає вибухи. Він допомагає підтримувати бойовий дух та уникати паніки. В основі лежить каламбур. Слово “хлопок” в російській мові має два значення: звук вибуху (*хлоп**о**к*) і бавовна як матеріал (*хл**о**пок*). Українці адаптували цей термін у вигляді евфемізму;

бавовна зазирнула в Бєлгород: ***Бавовна*** *зазирнула в Бєлгород, здається* (2022 Нечепоренко). Тут слово “бавовна” використано як евфемізм для позначення вибухів чи атак, що сталися на території ворога. Це словесна гра, яка виникла через співзвучність російських слів “хлопок” (звук вибуху) і “хлопок” (бавовна). Вислів набув іронічного забарвлення, підкреслюючи задоволення від того, що події розгортаються на території агресора. Фраза “зазирнула в Бєлгород” додає образності, натякаючи на раптовість і несподіваність події;

бавовняна ніч: *Пишуть шо в бєлгарадє сьогодні знову* ***бавовняна ніч*** (2022 Монова). Евфемізм для позначення нічного обстрілу або вибухів, ймовірно, пов'язаних із бойовими діями, які відбуваються в регіоні. Термін “бавовна” часто використовують для того, щоб уникнути прямого згадування насильства або руйнувань, додаючи до ситуації певної легкості чи іронії. Вживання цього евфемізму дозволяє говорити про серйозні події без використання грубих або тривожних слів, що знижує драматизм, але при цьому дає зрозуміти, що мова йде про вибухи чи бойові дії.

Схожу семантику має вираз **гучний феєрверк з ворожого БК**: *Завдяки пильності й влучності бійців протитанкової роти нашої бригади ви маєте змогу спостерігати* ***гучний феєрверк з ворожого БК*** *і смажених “тарганів”* (2023 46ОАеМБр). Евфемізм на позначення вибухів, спричинених вогневим знищенням російського боєкомплекту

Евфемізми з дієслівним або віддієслівним центром позначають здебільшого *дію / опредметнену дію зі знищення ворога*, а саме:

смажити ворога: *Західніше займаємо панівні висоти, з яких набагато зручніше* ***смажити ворога*** (2022 Мірошников). Евфемізм, що позначає ведення інтенсивного вогню по позиціях супротивника. Слово *смажити* використовується в сатиричному контексті, щоб знецінити ворога та наголосити на успішних діях артилерії або інших засобів знищення;

робити прогрів: *На раша смітнику вже* ***роблять прогрів****, що російським прикордонням доведеться пожертвувати* (2024 Нечепоренко). Евфемізм для поступового підготовлення суспільної думки до прийняття небажаних новин чи рішень. У цьому випадку натяк на те, що російська пропаганда вже готує населення до втрати прикордонних територій.

самогубчі оркорейди: *Роботинський – самогубчі* ***оркорейди*** *тривають. З тим самим результатом, що й раніше* (2024 Мірошников). Слово ***оркорейди*** підкреслює безглуздість атак російських військових. Вони уподібнюються до рейдів у комп'ютерних іграх, де орки діють бездумно. Епітет «самогубчі» натякає на їхню безперспективність і приреченість;

тихе полювання: *Час до часу в місцях розмінування посеред цього* ***“тихого полювання”*** *лунають вибухи. То воїни-десантники висаджують у повітря свій* ***“врожай” смертельного непотребу*** (2022 46ОАеМБр). Словосполученням “тихе полювання” показано важкий, але успішний процес розмінування. Евфмемізм **смертельний непотріб** позначає усі знахідки, які потрібно знешкодити;

сезон полювання на ворожих птахів: *Зенітна ракетна батарея 77-ї окремої аеромобільної бригади у взаємодії з РЕБівцями продовжують сезон полювання на* ***ворожих птахів*** (2024 77ОАеМБр). Це евфемізм для позначення ворожої авіації чи безпілотників, аби пом’якшити термінологію, роблячи опис більш образним і доступним для сприйняття.

Семантику просторовості має англізм *Killzone*: *Всього за три дні бійці 2-го штрумбату перетворили цю ділянку на* ***Killzone*** (2024 3ОШБр). Наведений

евфемізм – технічне військове позначення, яке приховує масштаби руйнувань і людських втрат, акцентуючи на тактичній перевазі.

Кількісно нечисленною, проте частотною в плані використання є невелика група **ідеологічних евфемізмів**, яку, втім, можемо виокремлювати досить умовно, а саме:

мордор: *А взагалі звісно епічна історія: від мрій про парад на Хрещатику до відміни парадів в **мордорі*** (2023 Монова). Популярний евфемізм, що часто використовується для позначення Росії. Виник він завдяки своїй асоціації з фентезійним світом Дж. Р. Р. Толкіна, де Мордор – це країна, що була осередком зла, агресії та диктатури. У цьому контексті використання терміна “мордор” є способом підкреслити негативні риси, які пов'язуються з Росією в контексті війни в Україні;

москвоязикі: *Всі **москвоязикі** репліки озвучуються українською* (2023 Смолій). Евфемізм із зневажливим забарвленням, який замінює нейтральний термін “російськомовні”. Використання цього слова демонструє зневагу до російської мови, акцентуючи на її тісному зв’язку з політичною та культурною експансією Росії, зокрема Москви.

Нерепрезентативною є підгрупа **евфемізмів сфери реклами та послуг:**

згорів на роботі: *Окупант дуже важко працював і старався. Але занадто. І **згорів на роботі**. Не без допомоги FPV дрону*”(2024 77ОАеМБр). Евфемізм вжито задля опису загибелі окупанта, узято з популярної у 2000-х роках реклами кондиціонерів;

блекаут-меню: *Поки я сьогодні сиділа в ресторанчику, куди мене привели друзі трохи відсвяткувати, при свічках і в куртках, бо не було світла і опалення, і зі спеціальним **"блекаут-меню"** (ті страви, які можна швидко приготувати на портативних газових плитках)* (2022 Монова). Слово є сучасним іронічним евфемізмом, що описує меню, яке складається зі страв, які можна приготувати або подати в умовах відключення електрики. Евфемізм надає ситуації певної легкості, де складнощі життя зображуються як частина повсякденних, хоча й незручних обставин. Вираз у вжитку з кінця 2022 року,

відпоки в Україні, внаслідок обстрілів російською артилерією й авіацією, розпочалися масові відключення електроенергії.

Досить помітною й експресивно колоритною є невелика група найменувань на позначення президентів РФ та Білорусі:

пацюк Володя: *Підступний **пацюк Володя** є наймерзеннішим гризуном, тому саме йому присвячено першу NFT-колекцію на майданчику OpenSea – Putin The Bloody Rat* (2022 ДобрВечЗп). Евфемізм для Володимира Путіна, який дегуманізує його, уподібнюючи до пацюка – символу зради, підлості та підступності. Вплетення у концепт NFT додає елементу сучасного мистецтва, що спрямоване на протест проти російської агресії**свинолупія**: *Свинолупенфюрер must die І вся **свинолупія** докучі* (2022 ОМонова). Образне позначення Росії, що акцентує її агресивну поведінку й деградацію;

картопляні війська: *Те, що **картопляні війська вступили у лайно**, не рахується* (2023 Мірошников). Евфемізм для білоруської армії. Використання слова «картопляні» є іронічною відсилкою до відомого стереотипу про Білорусь як країну, де картопля займає значне місце в культурі та економіці. Це натякає на несерйозне або менш значуще сприйняття білоруських військових. «Вступили у лайно» – евфемізм для позначення провалу або безглуздої участі білоруських військ у бойових діях чи маневрах. Вираз підкреслює неефективність дій та негативні наслідки.

бульбофюрер: *Тільки хотіла написати, якщо Ригоравича кацапи такі да, то Колєнькє треба тікати стрімголов, бо він наступний, аж раптом **бульбофюрер** воскрєсє* (2023 Монова). Ыронічне та саркастичне позначення Олександра Лукашенка, президента Білорусі. Слово є поєднанням “бульба” (основний продукт, з яким асоціюється Білорусь) та “фюрер” (позначення диктатора, використане в нацистській Німеччині). Такий евфемізм має на меті висміяти Лукашенка, підкреслюючи його авторитарний стиль правління і схильність до націоналізму;

пюрер: *Нє даждьотєсь, каже **пюрер*** (2023 Монова). Спотворення слова “фюрер" за допомогою літери “п”, яка також нагадує слово “пюре”, додає ще

один рівень іронії і презирства до Лукашенка, роблячи його образ більш смішним та навіть незначущим в порівнянні з реальною постаттю нацистського лідера. Евфемізм “пюрер” вживається для того, щоб висміяти Лукашенка, позначити його як диктатора, але в грубій та зневажливій формі. Це нагадує не про силу лідера, а про щось несерйозне і смішне (як пюре картопляне, що є звичайною стравою);

чик-чирик: “*Як цікаво плюгава хуйня смикає ратицями, ну а* ***чык-чырык*** *знову розповідає, с какой сторони нападєніє*” (2022 Монова). Називання Лукашенка “чык-чырык” походить із мовлення президента Республіки Білорусь О.Лукашенка. Використовується для висміювання його політичних заяв і дій. Це слово вживається для підкреслення його безглуздості та комічності в контексті складних і серйозних політичних ситуацій.

Для називання російського прапора слугує англізм **аквафреш**: *Бо це нам потрібно створювати «санітарну зону» біля кордонів, щоб жоден* ***тарган з аквафрешем*** *не маг змоги ще раз швидко наснас напасти* (2024 Мірошников). «Аквафреш» є популярною з 2014 року назвою російського прапора, кольорова гама якого схожа на колір зубної пасти “Aquafresh”.

2.2. Шляхи й засоби попвнення евфемістичного фонду в українській лексиці 2014-2024 років

Найбільш часто в обстеженому матеріалі натрапляємо на *метафоризацію* лексем та виразів, а саме:

[відправитися/відправити] на концерт Кобзона: *Наші бійці активно допомогають оркам* ***відправлятися на концерт кобзона.*** (Мірошников 2022). “Відправлятися на концерт кобзона” – евфемізм, що позначає смерть окупантів. Кобзон – померлий російський співак, у якого створено іронічний образ “провідника” на той світ. Це висловлювання демонструє сатиричний підхід до втрат ворога. Модифікація: *Добрі артилеристи 77 ОАеМБр передають* ***квитки на концерт Кобзона*** (2023 77ОАеМБр). Це евфемізм для позначення знищення

ворога, зокрема відсилання до загибелі людей, без використання прямих і грубих слів, “концерт Кобзона” – натяк на смерть (Йосип Кобзон асоціюється зі світом мертвих у сучасному військовому сленгу);

на конференцію Жириновського: *Вугледар – ЗСУ продовжують **виписувати квитки** оркам **на конференцію жириновського”*** (2023 Мірошников). “Виписувати квитки” – сатиричний евфемізм, що позначає знищення ворожих солдатів. Це створює враження офіційного процесу або дій, що виконуються методично та ефективно. “Конференція Жириновського” – евфемізм, що означає загибель. Згадка В.Жириновського – відомого російського політика, який помер, – натякає на потойбіччя. Використання цього образу додає сарказму та принижує агресора;

побувати на концерті Юри Шатунова: *На бахмутському напрямку рашисти так хотіли **побувати на концерті юри шатунова**, що вмерли під час чергового штурму у районі Новолуганського”* (2022 Мірошников). Евфемізм смерті, що сатирично натякає на потойбічний світ. Юрій Шатунов – російський співак, який помер, і його ім'я часто використовується іронічно в контексті загибелі.

виписати квитки до пекла: *“У районі Одрадівки окупантам вчергове були **виписані квитки до пекла**, уцілілі орки втікли на вихідні позиції ”*. (2022 Мірошников). Ефемізм «виписані квитки до пекла» натякає на знищення окупантів у бою. Цей образ використовує релігійні уявлення про пекло як місце для покарання грішників, акцентуючи на справедливості розплати за їхні дії;

горіти, гнити та ржавіти в ґрунті: *Перспектива же для наступних "освободителей" залишається незмінною – горіти, **гнити та ржавіти в ґрунті** на межі Харківської та Луганської областей”* (2024 Зайченко). “Освободители” – іронічний евфемізм для російських окупантів. У лапках цей термін висміює російську пропаганду, яка стверджує, що їхні військові “звільняють” території України. Евфемістичний опис смерті та знищення російських військових на українській території. “Горіти” натякає на смерть у боях або знищення техніки, “гнити” – на тілесну загибель, а “ржавіти”

стосується залишків техніки, які залишаються на полі бою. Висловлювання акцентує, що спроби окупації приречені на провал, висміюючи російських військових і наголошуючи на їхніх невдачах;

піти купатись у море: *У відповідь на Кримський міст, який частково **пішов купатись в море**, в'їбати по пішохідному скляному – і промазати* (2022 Монова). Евфемізм уживається для опису серйозного пошкодження або руйнування Кримського мосту. Використання цього виразу надає ситуації деякої легкості і зменшує її серйозність, уникаючи прямого вживання слів на зразок пошкоджений чи зруйнований;

пацюки: *Я дуже радий що почали в МО знаходити **пацюків** та мразот* (2024 Лачен) "Пацюки" та "мразоти" – евфемізми для опису корумпованих чи зрадницьких осіб у Міністерстві оборони України. Порівняння з пацюками символізує їхню підлу, приховану діяльність, тоді як "мразоти" підкреслює їхню моральну деградацію;

стадо:*"Олексій Данилов закликав не радіти відводу путінського **стада** та пояснив, що ворог не залишить так просто ідею знищення України".* (2022 ДобрВечЗп). Евфемізм для російських військових чи прихильників путінської політики. Порівняння з тваринами знецінює їх як людей, підкреслюючи бездумну підпорядкованість наказам. Демонструє презирство до агресора, принижуючи його до рівня сліпого натовпу;

нечисть: "*Працюємо далі, тримаємо фронт та очищаємо українську землю від **нечисті***" (2024 77ОАеМБр). Евфемізм для позначення окупантів, що демонізує їх, додаючи негативного емоційного забарвлення;

смажені таргани: *Завдяки пильності й влучності бійців протитанкової роти нашої бригади ви маєте змогу спостерігати гучний феєрверк з ворожого БК і **смажених "тарганів"*** (2023 46ОАеМБр). Наведений евфемізм – знеособлене позначення ворога. Вжито з метою зменшити емоційне сприйняття смерті ворогів, котрі у великій кількості прийшли воювати на територію України (пор. *лізуть мов таргани*);

чай ‘Ахмат’ – сила … у пакетиках: *Передаємо привіт кацапам за нашу Якимівку!* ***Чай «Ахмат» – сила****! Але лише* ***у пакетиках*** *та міцно зварений!”.* (2022 ГнЧерешня). “Чай ‘Ахмат’ – сила!” Фраза натякає на російський пропагандистський слоган про кадирівські підрозділи (“Ахмат – сила”), однак іронічно обігрується в контексті ураження цих сил. “Лише у пакетиках та міцно зварений” Образ чаю в пакетиках натякає на уламки чи частини тіл ворога, а “міцно зварений” – на серйозні втрати, які вони зазнали. Використання евфемізму та іронії одночасно принижує ворога і висміює його пропагандистські символи, демонструючи перевагу українських сил;

хороші руські: *Рота ударних БпАК 77-ї окремої аеромобільної бригади* ***перетворює звичайних росіян в хороших*** (2023 77ОАеМБр). Евфемізм ужито для позначення знищених ворогів. Фраза пом’якшує грубий зміст і створює гумористичний ефект, популяризуючи ідею “хороший росіянин – це мертвий росіянин”;

примарні вершники: ***Примарних вершників*** *на мотоциклах зафаєршотили на Харківщині, коли вони набирали розгін на наші позиції* (2024 3ОШБр). Поетичний евфемізм для позначення ворожих мотоциклістів, що підкреслює їхню ефемерність і вразливість;

рашистський зомбіленд: *Ну ось і все. Блискучий контрнаступ ЗСУ на північ від Харкова – і ми на кордоні з самою потворною, брехливою та бридкою, так званою, державою. Звідси можна бачити* ***рашиський зомбіленд*** (2022 Монова). “Рашиський зомбіленд” – це поєднання двох термінів, яке використовує евфемізм для позначення Росії в контексті її політичної та соціальної ситуації. “Рашиський” – це розмовний, зневажливий варіант слова “російський”, де використовується грубий, іронічний зворот, який вказує на неприязнь до того, що позначається. Це спотворене слово допомагає підкреслити негативне ставлення до Росії. “Зомбіленд” – це метафора, що асоціює Росію з уявним місцем, де люди втрачають свою індивідуальність, контролюють свідомість або перебувають у стані пасивного підпорядкування. Слово “зомбіленд” вказує на ідею масової маніпуляції або нездатності

населення до самостійного мислення, де люди схожі на зомбі, що виконують чужі вказівки без запитань;

балалайня: *Ну воно з однієї сторони і зрозуміло, якщо вся їх **балалайня** сидить в телевізорі 24/7 і звідти не вилазить, а з другої ну йптвмть*" (2022 Монова). Ефемізм ужито для позначення російської пропаганди або її джерел, зокрема телевізійного контенту;

російські буханки: *Підрозділ ударних БпАК 77-ї окремої аеромобільної бригади "Рубака" приймає естафету геноциду **російських буханок*** (2024 77ОАеМБр). Евфемізм для позначення автомобілів УАЗ (через характерний зовнішній вигляд). Слово "геноцид" використовується іронічно для підкреслення систематичного знищення техніки противника;

мопеди та **мопедні гади**: *Вечоріло. З півдня задеринчали **мопеди** у північному напрямку.* (2023 ГнЧерешня). "Мопеди" – евфемізм для позначення іранських дронів-камікадзе "Shahed", які використовуються російськими військовими. Назва натякає на характерний звук двигуна цих дронів, що нагадує звук двигуна мопеда. Вираз "задеринчали" підкреслює характерний шум, який ці дрони створюють під час польоту. Метафора пом'якшує страх перед загрозою, але водночас створює образ ворога, якого можна висміяти; *Група **мопедних гадів** рухається в бік Кривого Рогу. Біля вікон не стійте!.* (2023 ГнЧерешня). Евфемізм для дронів-камікадзе "Shahed", які характеризуються характерним звуком, що нагадує двигун мопеда. Додавання слова "гади" підкреслює ворожу сутність цих апаратів;

бляшанка: *Черешеньки, є ще мінімум одна **бляшанка** біля міста. Поки не залишайте укриттів!.* (2023 ГнЧерешня). Евфемізм для ворожого літального апарата, ймовірно, безпілотника або ракети. Зневажливий термін підкреслює меншовартість ворога в протиставленні до українських сил;

київські черешеньки: ***Київські черешеньки**, я сподіваюсь відео роботи ППО у **русні** в пабліках не побачимо? Бо **Джок**ер скоро посивіє!* (2023 ГнЧерешня). "Київські черешеньки" – евфемізм для українських засобів протиповітряної оборони (ППО). Образ "черешень" має позитивне, легке

звучання, символізуючи влучність і ефективність роботи ППО. “Русня” – зневажливий термін для позначення росіян. Вираз “Джокер скоро посивіє” іронічно натякає на стрес, який відчувають оператори, коли інформація про роботу ППО стає відомою ворогу через витік у соцмережах;

пташки: *Від виробника. Нещодавно ви всі донатили.* ***Пташки*** *майже готові.”* (2023 Білка). Евфемізм, який використовується для позначення безпілотників (дронів). Слово “пташки” підкреслює легкість і швидкість цих апаратів, а також приховує їхній військовий характер, додаючи образності;

розвідувальні “крила”: *В повітрі цілодобово стоїть гул дронів, в небі одночасно знаходяться десятки квадрокоптерів. Над ними –* ***розвідувальні “крила”*** (2024 Зайченко). Евфемізм для позначення розвідувальних безпілотників, які працюють на вищій висоті порівняно з квадрокоптерами. Термін викликає асоціації з легкістю та широтою огляду, що підкреслює їхню важливу роль у бойових операціях;

бавовняна ніч: *Пишуть шо в бєлгарадє сьогодні знову* ***бавовняна ніч*** (2022 Монова). Евфемізм для позначення нічного обстрілу або вибухів, ймовірно, пов'язаних із бойовими діями, які відбуваються в регіоні. Термін “бавовна” часто використовують для того, щоб уникнути прямого згадування насильства або руйнувань, додаючи до ситуації певної легкості чи іронії. Вживання цього евфемізму дозволяє говорити про серйозні події без використання грубих або тривожних слів, що знижує драматизм, але при цьому дає зрозуміти, що мова йде про вибухи чи бойові дії;

Схожу семантику має вираз **гучний феєрверк з ворожого БК**: *Завдяки пильності й влучності бійців протитанкової роти нашої бригади ви маєте змогу спостерігати* ***гучний феєрверк з ворожого БК*** *і смажених “тарганів”* (2023 46ОАеМБр). Евфемізм на позначення вибухів, спричинених вогневим знищенням російського боєкомплекту;

тихе полювання: *Час до часу в місцях розмінування посеред цього* ***“тихого полювання”*** *лунають вибухи. То воїни-десантники висаджують у повітря свій* ***“врожай” смертельного непотребу*** (2022 46ОАеМБр).

Словосполученням “тихе полювання” показано важкий, але успішний процес розмінування. Евфмемізм **смертельний непотріб** позначає усі знахідки, які потрібно знешкодити;

сезон полювання на ворожих птахів: *Зенітна ракетна батарея 77-ї окремої аеромобільної бригади у взаємодії з РЕБівцями продовжують сезон полювання на* ***ворожих птахів*** (2024 77ОАеМБр). Це евфемізм для позначення ворожої авіації чи безпілотників, аби пом’якшити термінологію, роблячи опис більш образним і доступним для сприйняття.

Арсенал евфемізмів поповнюється також за рахунок менш активних семантичних процесів, а саме:

- *персоніфікація*:

прикурила автівка: *У Бердянську біля ринку* ***прикурила автівка.*** (2023 ГнЧерешня). Евфемізм, що описує вибух транспортного засобу, ймовірно, через влучання чи диверсію. Використання слова “прикурила” додає іронії, змінюючи тон висловлювання на легший, попри серйозність ситуації. Це допомагає передати новину з саркастичним підходом;

бавовна зазирнула в Бєлгород: ***Бавовна*** *зазирнула в Бєлгород, здається”.* (2022 Нечепоренко). Тут слово “бавовна” використано як евфемізм для позначення вибухів чи атак, що сталися на території ворога. Це словесна гра, яка виникла через співзвучність російських слів “хлопок” (звук вибуху) і “хлопок” (бавовна). Вислів набув іронічного забарвлення, підкреслюючи задоволення від того, що події розгортаються на території агресора. Фраза “зазирнула в Бєлгород” додає образності, натякаючи на раптовість і несподіваність події;

- *використання фразеологізмів* як у “чистому” вигляді, так і за рахунок додавання / заміни компонентів:

виписати квитки до пекла: *“У районі Одрадівки окупантам вчергове були* ***виписані квитки до пекла****, уцілілі орки втікли на вихідні позиції ”.* (2022 Мірошников). Ефемізм «виписані квитки до пекла» натякає на знищення

окупантів у бою. Цей образ використовує релігійні уявлення про пекло як місце для покарання грішників, акцентуючи на справедливості розплати за їхні дії;

бути в землі: *“Бісові вилупки, валіть з нашої землі, бо **будете у землі!**”.* (2022 ГнЧерешня);

відправитися до пекла: *Окупанту не допомогла молитва, **розгнівав Бога та відправився до пекла*** (2024 77ОАеМБр). Евфемізм для опису смерті окупанта, вжитий із релігійними мотивами, щоб підкреслити моральну оцінку його дій: створити образ кармічної справедливості.

гарматне м'ясо: *А це означає, що ворог, знаючи, що його ЗРК та РЛС будуть перебувати під постійною загрозою знищення, вочевидь, змінюватиме тактику, ховатиме позиції углиб від лінії фронту, або ж використовуватиме техніку та особовий склад як **гарматне м’ясо***” (2023 3ОШБр). “Гарматне” м’ясо – евфемізм, що зменшує емоційний вплив на опис масових людських втрат, вказуючи на недбале ставлення до людських ресурсів;

смажити ворога: *Західніше займаємо панівні висоти, з яких набагато зручніше **смажити ворога*** (2022 Мірошников). Евфемізм, що позначає ведення інтенсивного вогню по позиціях супротивника. Слово *смажити* використовується в сатиричному контексті, щоб знецінити ворога та наголосити на успішних діях артилерії або інших засобів знищення;

робити прогрів: *На раша смітнику вже **роблять прогрів**, що російським прикордонням доведеться пожертвувати* (2024 Нечепоренко). Евфемізм для поступового підготовлення суспільної думки до прийняття небажаних новин чи рішень. У цьому випадку натяк на те, що російська пропаганда вже готує населення до втрати прикордонних територій;

згорів на роботі: *Окупант дуже важко працював і старався. Але занадто. І **згорів на роботі**. Не без допомоги FPV дрону*”(2024 77ОАеМБр). Евфемізм вжито задля опису загибелі окупанта, узято з популярної у 2000-х роках реклами кондиціонерів;

- <u>*розширення семантики*</u>:

орки: ***орки*** *пруть і пруть*. (2022 Мірошников). Евфемізм для позначення російських окупантів. Він має на меті дегуманізацію агресора, асоціюючи його з варварськими істотами з фентезі. Фраза «пруть і пруть» підкреслює настирливість та хаотичність їхніх дій. Інше значення цього евфемізма – ‘російські пропагандистські ЗМІ’: *Біля Дворічної* (*західніше Дворічного) – ворог засилає ДРГ, проводить розвідку боєм, але н.п. вони не взяли, як* ***кукарєкують про це орки****”*. (2023 Мірошников). «Кукарєкують про це орки» – слово «кукарєкують» іронічно натякає на російську пропаганду, яка перебільшує чи спотворює успіхи своїх військ. Використання «орки» додає емоційного забарвлення, висміюючи ворога;

нечисть:“*Працюємо далі, тримаємо фронт та очищаємо українську землю від* ***нечисті***” (2024 77ОАеМБр). Евфемізм для позначення окупантів, що демонізує їх, додаючи негативного емоційного забарвлення;

мордор: *А взагалі звісно епічна історія: від мрій про парад на Хрещатику до відміни парадів в* ***мордорі***” (2023 Монова). Популярний евфемізм, що часто використовується для позначення Росії. Виник він завдяки своїй асоціації з фентезійним світом Дж. Р. Р. Толкіна, де Мордор – це країна, що була осередком зла, агресії та диктатури. У цьому контексті використання терміна “мордор” є способом підкреслити негативні риси, які пов'язуються з Росією в контексті війни в Україні;

- <u>*перифраз*</u>:

санітари української землі: *Тож наших бійців можна сміливо назвати* ***“санітарами” української землі*** (2024 46ОАеМБр). Евфемізм ужито для образного позначення солдатів, які очищують землю від небезпек і ворогів з метою надання позитивного, героїчного образу бійцям.

Спорадично фіксуються запозичення з інших мов (англізм *Killzone*: *Всього за три дні бійці 2-го штрумбату перетворили цю ділянку на* ***Killzone*** (2024 3ОШБр). Наведений евфемізм – технічне військове позначення, яке приховує масштаби руйнувань і людських втрат, акцентуючи на тактичній перевазі) або історизми (**Залісся**: *Дипломатія на варварів з* ***залісся*** *не працює*

(2022 Мірошников). Евфемізм для російської армії чи влади, що натякає на їхню дикунську поведінку. “Залісся” – термін із давньоруської історії, що використовується для іронічного підкреслення архаїчності та дикунства ворога).

Небагато фіксується лексем, що постали внаслідок буквального перекладу з мови-донора, а саме: ***Мить в повітрі*** (2023 ГнЧерешня). Евфемізм “Мить у повітрі” – це оригінальний спосіб позначення літака “МіГ 31”, що поєднує іронію, поетичність і сарказм. Назва є перекладом російського апелятива “миг” – “мить”; *У результаті роботи бійців 77 окремої аеромобільної бригади ДШВ у расіян поблизу Бахмуту тепер* ***бавовна***” (2023 77ОАеМБр). Евфемізм “бавовна” означає вибухи. Він допомагає підтримувати бойовий дух та уникати паніки. В основі лежить каламбур. Слово “хлопок” в російській мові має два значення: звук вибуху (*хлоп**о**к*) і бавовна як матеріал (*хл**о**пок*). Українці адаптували цей термін у вигляді евфемізму).

Так само нечасто поповнення фонду евфемізмів відбувається за рахунок транслітерації російської вимови: *Київ в надійних руках! Озброюйтесь по всій Україні, паліть* ***пєтухів****. Ми обов‘язково переможемо!* (3ОШбр2024) Евфемізм для позначення російських солдатів або окупантів. Слово асоціюється зі слабкістю, ганебною поведінкою чи приниженням, посилюючи презирство до ворога; *гауляйтерша тимчасово окупованого Мелітополя, яка так моцно всралась після вибухів в місті і партизанського двіжу, що впала на коліна перед* ***асвабадітєлями*** *і попросила її уволіть* (2022 Монова). “Асвабадітєлі” – це зневажливий евфемізм, що використовується для позначення окупантів, агресорів. Це слово є перекрученим варіантом російської лексеми *освободители* (визволителі), що вживається саркастично, щоб показати, що насправді ці люди не звільняють територію, а навпаки – окупують її. Таким чином, цей евфемізм підкреслює абсурдність і лицемірність використання терміну “освободители” в контексті війни та агресії. Лексема в активному вжитку з 2014 року.

Значно менша кількість проаналізованих евфемізмів утворена **словотвірними засобами**:

- <u>основоскладання</u>: *На Запорізькому напрямку* ***свинособаки*** *в черговий раз продемонстрували як «своїх не бросають* (2024 Нечепоренко). Термін є зневажливим ефемізмом для російських військових або прихильників російської агресії. Це слово поєднує дві негативні тваринні асоціації, підкреслюючи огиду й презирство; *Наталья постійно їздить в* ***Оркостан*** *та перевозить свої речі в надії, що вона залишиться живою* (ЗрКолДніпрор 2022) “Оркостан” – зневажливий евфемізм, який позначає Росію або окуповані нею території. Назва походить від порівняння російських військових із орками (варварськими створіннями у фентезі). Також містить натяк на деградацію російської державності, порівнюючи її з вигаданим світом хаосу. “Перевозить свої речі” – натяк на спроби Наталії зберегти власність та налагодити життя в умовах війни. Водночас акцентується її страх за власне життя; *Ну ось і все. Блискучий контрнаступ ЗСУ на північ від Харкова – і ми на кордоні з самою потворною, брехливою та бридкою, так званою, державою. Звідси можна бачити рашиський* ***зомбіленд*** (2022 Монова). “Рашиський зомбіленд” – це поєднання двох термінів, яке використовує евфемізм для позначення Росії в контексті її політичної та соціальної ситуації. “Рашиський” – це розмовний, зневажливий варіант слова “російський”, де використовується грубий, іронічний зворот, який вказує на неприязнь до того, що позначається. Це спотворене слово допомагає підкреслити негативне ставлення до Росії. “Зомбіленд” – це метафора, що асоціює Росію з уявним місцем, де люди втрачають свою індивідуальність, контролюють свідомість або перебувають у стані пасивного підпорядкування. Слово “зомбіленд” вказує на ідею масової маніпуляції або нездатності населення до самостійного мислення, де люди схожі на зомбі, що виконують чужі вказівки без запитань; *Прикольно, як всі ті, хто форсить новину про облаштування таборів ваґнерів в* ***бульболенді****, вказують відстань від таборів до кордону з Україною* (2023 Монова). Термін “бульболенд” є неформальним і зневажливим евфемізмом, що

використовується для позначення Білорусі. Він утворений шляхом поєднання слова “бульба” (традиційний символ Білорусі – картопля) і суфікса “-ленд” (що зазвичай означає країну або землю, наприклад, в англійській мові: “land” – країна); *Серед уражених цілей – кілька танків, у тому числі* ***бронесарай****, наземний дрон та декілька САУ* (2024 77ОАеМБр). Зневажливий евфемізм для танка, що акцентує на недосконалості чи громіздкості техніки, яку росіяни закривають своєрідною бронею у вигляді маленького будиночка; *Дуже хороша робота. За таку гріх не скинути ще по 2 гривні на* ***русоріз*** (2024 77ОАеМБр). Це назва зброї чи техніки, яка використовується для ураження ворогів. Евфемізм вжито з метою створення позитивного емоційного відгуку щодо допомоги армії, додаючи іронічного чи патріотичного забарвлення;

- *суфіксація*:

скасував ***могилізацію*** *в москві*” (2022 Монова). Термін “могилізація” є грубим жаргонним евфемізмом, який, ймовірно, є вигаданим словом, що поєднує “могила” і “мобілізація”. Це слово використовується для того, щоб висміяти або підкреслити високу ймовірність того, що мобілізовані люди будуть відправлені на фронт і загинуть. Така фраза додає похмурий, зневажливий підтекст до реальної мобілізації, вказуючи на її жорстокість, безжалісність і, можливо, безглуздість;

балалайня: *Ну воно з однієї сторони і зрозуміло, якщо вся їх* ***балалайня*** *сидить в телевізорі 24/7 і звідти не вилазить, а з другої ну йптвмть*” (2022 Монова). Ефемізм ужито для позначення російської пропаганди або її джерел, зокрема телевізійного контенту;

деринчалки: *Попередньо в Запоріжжі фіксуються* ***деринчалки****!*. (2023 ГнЧерешня);

- *префіксація:*

недокраїна: *Бажаю, щоб в цій* ***недокраїні горіло та палало далі*** *якомога більше* (2023 Мірошников). Саркастичний евфемізм, що використовується для висміювання Росії як країни, яка не відповідає сучасним стандартам державності. Вираз акцентує на економічній, соціальній та політичній

деградації агресора. ***Горіло та палало далі*** – евфемізм для позначення знищення ворожої інфраструктури, військових об’єктів або техніки. Використання таких образів створює емоційне враження про перемогу та знищення ворога.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз дефініцій терміна “евфемізм” дає підстави говорити про подібність розглянутих визначень у тому, що евфемічні слова, словосполучення, вирази служать важливим засобом комунікативної адаптації, дозволяючи говорити про делікатні або табуйовані теми в більш прийнятний та коректний спосіб. Попри нечасте сплутування понять “евфемізм” та “евфемізація”, науковці свідомі того, що евфемізація є процесом становлення евфемізму.

2. Обстеживши 10 українськомовних соціальних мереж (Телеграм-каналів), відкритих у 2014 році (“Олена Монова”, “Мірошников”, “Д.Н. | Денис Нечепоренко”, “Тарас Білка”, “Лейтенант Зайченко”, “Лачен пише”, “Гнила Черешня”, “Зрадники й колаборанти Дніпрорудного”, “77 Окрема аеромобільна Наддніпрянська бригада ДШВ ЗСУ” та “3-тя окрема штурмова бригада”), ми уклали реєстр евфемізмів, що налічує понад 70 одиниць. Дібраний матеріал дав змогу виокремити такі їх семантичні групи:

Загальновживані евфемізми. Найбільшу групу тут становлять евфемізми з тематикою *табу смерті*. Прикметним є те, що частина з таких евфемізмів з’явилася після смерті того чи того політичного діяча / представника культури РФ (*[відправитися/відправити] на концерт Кобзона, на конференцію Жириновського, побувати на концерті Юри Шатунова, виписати квитки до пекла, горіти, гнити та ржавіти в ґрунті* та ін.). Знаходимо поодинокі приклади назв *процесу знищення ворога* (*могилізація*). Дещо менше виявлено одиниць на позначення *ворога* – живого або мертвого (*орки, свинособаки, пацюки, смажені таргани, чай ‘Ахмат’ – сила … у пакетиках* тощо).

Арготичні евфемізми репрезентовані *найменуваннями Російської Федерації та Республіки Білорусь* як її союзника (*недокраїна, Оркостан, Бульболенд, балалайня, Залісся*), *назвами російської військової техніки* – як окремих її видів, так і її сукупності (*бронесарай, російські буханки, мопеди, мопедні гади, деринчалки, кацапські таратайки, «Мить» у повітрі* і т.ін.), *найменування бійців ЗСУ та української військової техніки* (*санітари*

української землі, київські черешеньки, пташки ‘українські літальні апарати’, *розвідувальні “крила”, русоріз* ‘зброя для знищення російських військових’); на етапі формування перебуває підгрупа найменувань осіб, які ухиляються від призову (*добровільно демобілізований*). На позначення *вибуху* слугує лексема *бавовна*, котра набула популярності з весни 2022 року й уживається як самостійно, так і в складі інших евфемічних одиниць або ж як матеріал для похідних лексем (*бавовна зазирнула в Бєлгород, бавовняна ніч*). Евфемізми з дієслівним або віддієслівним центром позначають здебільшого *дію / опредметнену дію зі знищення ворога* (*смажити ворога, робити прогрів, самогубчі оркорейди*). Для називання президентів РФ та Білорусі слугують евфемічні лексеми й сполуки *пацюк Володя, пюрер, Бульбенфюрер*. Нерепрезентативною є підгрупа *евфемізмів сфери реклами та послуг* (*згорів на роботі*).

3. Арсенал засобів творення евфемізмів, зафіксованих в українськомовних текстах соцмереж 2014-2024 років, є досить широким і строкатим.

Найбільш часто в обстеженому матеріалі натрапляємо на *метафоризацію* лексем та виразів (*[відправитися/відправити] на концерт Кобзона, піти купатись у море, нечисть, смажені таргани, хороші руські, примарні вершники, бавовняна ніч, гучний феєрверк з ворожого БК, сезон полювання на ворожих птахів*), *персоніфікацію* (*прикурила автівка, бавовна зазирнула в Бєлгород*), *використання фразеологізмів* як у “чистому” вигляді, так і за рахунок додавання / заміни компонентів (*виписати квитки до пекла, бути в землі, гарматне м'ясо, згорів на роботі*), *розширення семантики* (*орки, нечисть, мордор*), *перифрази* (*санітари української землі*), запозичення з інших мов (*Killzone*, авквафреш) або історизми (*Залісся*). Небагато фіксується лексем, що постали внаслідок буквального перекладу з мови-донора (*Мить в повітрі, бавовна*). Так само нечасто поповнення фонду евфемізмів відбувається за рахунок транслітерації російської вимови (*пєтухи, асвабадітєлі*).

Значно менша кількість проаналізованих евфемізмів утворена словотвірними засобами: *основоскладання* (*свинособаки*, *Оркостан*, *зомбіленд*, *бульболенд*, *бронесарай*, *русоріз*), *суфіксація* (*могилізація, балалайня, деринчалка*); *префіксація* (*недокраїна*).

4. Основними функціями евфемізмів є маскувальна, забобонна, політико-ідеологічна, пом'якшувальна (функція ввічливості); жартівливо-іронічна. Аналіз обстеженого матеріалу дає підстави говорити про три основні функції, що їх виконують українські евфемізми останніх десяти років: забобонну (коли йдеться про знищення ворога), маскувальну (коли йдеться про називання українських військових та української воєнної техніки), жартівливо-іронічну (коли йдеться про називання ворога й тих реалій, котрі дотичні до ворожого).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андріяш В.С., Євтушенко Н.О. Евфемізми у публічному дискурсі – механізм політкоректної мовної поведінки. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. Вип. 2(62). С. 7–15.
2. Антоненко З.В. Відтворення іспанських евфемізмів українською мовою у перекладі текстів економічної тематики. *Мовні і концептуальні картини світу.* 2013. Вип. 46(1). С. 78–88.
3. Аркушин Г.Л. Словник евфемізмів, уживаних у говірках та молодіжному жаргоні Західного Полісся і західної частини Волині. Луцьк; Люблін, 2005. 198 с.
4. Бабенко О.В., Бумар Ю.М. Проблемні питання евфемії в сучасній лінгвістиці. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Філологічні науки*. 2017. Вип. 272. С. 180–186.
5. Балаж В.О. Прагмалінгвістичний аспект дослідження евфемізмів і дисфемізмів (на матеріалі українських новинних Телеграм-каналів). *Нова філологія.* 2023. Вип. 89. С. 35–42.
6. Бойко Ю.В., Ковальська Л.А. Соціальні мережі як зброя та інструмент впливу в умовах інформаційної війни. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Вип. 13. Т. 1. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 235-239.
7. Булах М.Б. Евфемізми в медіатексті: функціональний аспект. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика.* 2016. Вип. 33. С. 97–110.
8. Васьківська О.Є. Функціонування соціальних мереж в умовах воєнного стану. *Сучасні тенденції розвитку вищої освіти та академічного партнерства в умовах воєнного стану, № 31: у 2 томах*: збірник матеріалів XXVIII

Міжнародної науково-практичної конференції (16 – 17 березня 2023 року). Київ: КиМУ, 2023. Т.2. С. 44–47.

9. Великорода В.Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. … канд. філол. наук ; 10.02.04. – германські мови. Львів, 2008. 18 с.
10. Великорода В.Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : дис. …канд. філол. наук ; 10.02.04. – германські мови. Львів, 2008. 237 с.
11. Ворошилова В. Мовні засоби відтворення евфемістичного ефекту в художньому дискурсі. Нариси досліджень молодих науковців у галузі гуманітарних наук: Збірник наукових праць: У 2 т. Т. 1. Мовознавство. Бахмут : ГІІМ, 2019. С. 20–23.
12. Гайдаєнко Ю.Р. Явище евфемізації в політичній комунікації (на матеріалі промов Ангели Меркель та Петра Порошенка) : кваліфікац. робота магістра 035 «Філологія»; Київський політехнічний інститут ім. І.Сікорського. Київ, 2022. 51 с.
13. Григораш А.С. Евфемізми як засіб маніпуляції свідомістю (на матеріалі англомовних мас-медійних текстів. *Мовні і концептуальні картини світу.* 2013. Вип. 46(1). С. 328–336.
14. Дубинець З.О. Евфемізм: походження й сутність терміна. *Українська мова в XXI столітті: традиції і новаторство*. Київ : ІАЦ «Спейс-Інформ». 2010. С. 177–179.
15. Дубинець З.В. Евфемізми в українській мові (на матеріалі преси) : дис. …канд. філол. наук ; 10.02.01 – українська мова. Ялта, 2011. 204 с.
16. Євтушенко Н.О. Euphemization of the process of communication between the authority and the public. *Public Administration and Regional Development*. 2023. № 19. С. 52–65.
17. Євтушенко Н.О. Евфемізація – окремий засіб реалізації стратегії політкоректності в публічному управлінні. *Могилянські читання – 2023: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний*

та регіональний аспекти : тези доповідей XXVI Всеукр. наук.-практ. конф., 6–10 листопада 2023 р., м. Миколаїв, Україна. Миколаїв, 2023. С. 582–583.

18. Євтушенко Н.О. Евфемізація публічного управління – процес реалізації доктрини політичної коректності. *Ольвійський форум – 2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі* : тези XXI Міжнар. наук. конф. «Реформування публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів», 20–23 червня 2024 р., м. Миколаїв, Україна. Миколаїв, 2024. С. 120–123.
19. Євтушенко Н.О. Феномен коректності в публічному дискурсі : автореф. … магістер.роботи ; Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2019. 11 с.
20. Ключник Р.М. Дискурс протесту та політична коректність: до питання про евфемізми в політичній комунікації. *Регіональні студії*. 2018. № 13. С. 30–35.
21. Кобякова І.К., Левкович Д.І. Лінгвістичний підхід до вивчення евфемізмів. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства*: Матеріали восьмої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 16–17 квітня 2020 р.). Суми: Сумський державний університет, 2020. С. 16–20.
22. Ковальчук А.М. Структурно-семантичний аспект класифікації евфемізмів в іспанському мас-медійному дискурсі. *Проблеми семантики слова, речення та тексту.* 2017. № 38. С. 75–78.
23. Коляда Е.К., Кондрук А.Ю. Евфемізми як засіб маніпуляції у політичному дискурсі. *Актуальні питання іноземної філології*. 2015. № 2. С. 97–103.
24. Корнєлаєва Є.В. Лінгвальні засоби утворення евфемізмів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2019. № 38, том 2. С. 97–99.
25. Корнєлаєва Є.В. Лінгвістична природа евфемізмів. *Львівський філологічний часопис : науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2019. № 5. С. 70–75.

26. Курагіна Л.П. Евфемізми як форма реалізації мовних табу (на прикладі німецької мови). *Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика»:* зб. наук. наук. праць. Херсон: ХДУ, 2016. Вип. 15. С. 209–213.
27. Литвиненко О.В. Медіаграмотність громадян у контексті гібридних воєн: приклад України. *Молодий вчений*. 2018. №3 (55). С. 259-263.
28. Мілєва І.В. Евфемізація і дисфемізація у фразеотворенні говірок сходу України : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 Луганськ, 2005. 19 с.
29. Мілєва І.В. Евфемізація і дисфемізація у фразеотворенні говірок сходу України : дис... канд. філол. наук: 10.02.01 Луганськ, 2005. 247 с.
30. Мілєва І.В. Евфемізм – дисфемізм – перифраза. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2004. Вип. 42. С. 63–72.
31. Мілєва І.В. Матеріали до евфемістичного фразеологічного словника східнослобожанських і східностепових говірок: словник. Луганськ : ДЗ "ЛНУ ім. Т. Шевченка", 2011. 126 с.
32. Ожоган Р., Боднарчук Т. До питання трактування поняття «евфемізм» у науковій літературі. *Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти* : збірник матеріалів ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 19–20 листопада 2020 р.), 2020. С. 96–98.
33. Ожоган Р.Р. Функціонування евфемізмів у німецькомовному політичному масмедійному дискурсі : дипломна робота магістра ; Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2021. 89 с.
34. Олексенко В.О. Мовні засоби евфемізації в сучасній українській прозі. *Вісник Запорізького національного університету. Серія "Філологічні науки"*. 2012. №1. С. 328–334.
35. Пайонкевич Х.П. Лінгвістичний феномен "евфемізм" та його функції. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 4. С. 206–209.

36. Пискач О. Евфемізми та інші вербальні репрезентанти концепту «СМЕРТЬ» в українських говірках Закарпаття. Науковий вісник Ужгородського університету. 2021. Вип. 2(61). С. 181–186.
37. Пірак Н. Не нашкодь. Як війна змінила правила спілкування у соцмережах. URL: https://biz.nv.ua/ukr/experts/novi-pravila-v-socmerezhah-dlya-ukrajinciv-shcho-zminila-viyna-50328441.html (дата звернення: 22.10.2024).
38. Погоріла А.І. Евфемізми в політичному дискурсі (на матеріалі промови Джозефа Байдена). *Нова філологія*. 2023. № 92. С. 58–63.
39. Погоріла А.І. Функціонування евфемізмів у англомовному медійному дискурсі. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 21. Том 2. С. 100–103.
40. Полюжин М.М., Юричко І.О. Вживання евфемізмів у сучасному політичному дискурсі. *Молодий вчений*. 2023. Вип. 10 (122). С. 67–73.
41. Похилюк О.М. Евфемізми як джерело поповнення синонімічних рядів. *Мова і культура.* 2015. Вип. 18, т. 4. С. 150–158.
42. Призиглей О.О. Евфемізми в мас-медійних текстах: функціонально-стилістичний аспект. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика.* 2014. Вип. 28. С. 59–69.
43. Рева Т.С., Артеменко Ю.О. Евфемізм як засіб маніпулятивного впливу у ЗМІ. *Актуальні проблеми життєдіяльності суспільства* : матеріали XXVII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих учених, Кременчук, 2020. Кременчук : КрНУ, 2020. С. 183.
44. Рудь В.С. Евфемізми в суспільно-політичному дискурсі: аналіз лексико-тематичних груп і функцій. *Мовний простір сучасного світу* : тези доповідей VIII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Київ, 24 травня 2024 р.) ; Національний університет “Києво-Могилянська академія”, Кафедра загального і слов’янського мовознавства та ін. Київ : НаУКМА, 2024. С. 182–187.
45. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля–К., 2006. 716 с.

46. Смірнов С., Житраюк М. Евфемізми війни. Прикладні аспекти пропаганди та контрпропаганди. *Сучасний масмедійний простір: реалії та перспективи розвитку* : матеріали Другої всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (м. Тернопіль, 10 квітня 2024 року). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 244–248.
47. Снопок О. Дивимося, читаємо, слухаємо: як змінилося медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни. URL: https://www.pravda.com.ua/columns/2022/06/22/7353987/ (дата звернення: 26.10.2024).
48. Совєтна А.В., Лісун О.В. Евфемізми в засобах масової інформації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. Том 3/43. С. 156–159.
49. Соціальні мережі під час війни: як мають змінитися платформи і самі користувачі. URL: https://cedem.org.ua/news/sotsialni-merezhi-pid-chas-viyny/ (дата звернення: 23.10.2024).
50. Сподобаєва А.Д., Дирда І.А. Особливості функціонування евфемізмів у сучасному політичному дискурсі. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали XXVI Міжнар. наук.-практ. конф., 07 листопада 2022 р., м. Загреб (Хорватія). 2022. С. 326–331.
51. Ставицька Л. Українська мова без табу: словник нецензурної лексики та її відповідників : обсценізми, евфемізми, сексуалізми. Укр. наук. ін-т Гарвард. ун-ту, Ін-т Критики, НАН України, Ін-т укр. мови. Київ: Критика, 2008. 454 с.
52. Тараненко О. Долання евфемізації в “мові війни” українського медійного та політичного дискурсу. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Журналістські науки.* 2017. Вип. 1(883). С. 148–153.
53. Тараненко О.О. Евфемізм. *Українська мова. Енциклопедія.* Київ : Вид-во “Українська енциклопедія” імені М.П.Бажана, 2004. 821 с. С.168–169.
54. Ткачівська М.Р. Евфемізм або мовна дипломатія (на прикладі української та німецької мов). *Прикарпатський вісник НТШ.* 2016. № 2(34). С. 102–111.

55. Філон М.І., Хомік О.Є. Сучасна українська мова. Лексикологія. Частина 1. Навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. 271 с.
56. Харченко О.В. Українські метафоричні евфемізми під час російсько-української війни. *Обрії друкарства*. 2023. Вип. 2(14). С. 90–101.
57. Хомік О.Є. Евфемізми на позначення табуйованих тварин в українському лінгвокультурному просторі. *Записки з українського мовознавства*. 2019. Вип. 1 (26). С. 116–124.
58. «Хлопки» та «жесты доброй воли». Як Росія використовує новояз у війні проти України. *Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки.* URL: https://spravdi.gov.ua/hlopky-ta-zhest%D1%8B-dobroj-voly-yak-rosiya-vykorystovuye-novoyaz-u-vijni-proty-ukrayiny/ (дата звернення 22.10.2024).
59. Шехавцова П.М., Біндас О.М. Особливості поширення евфемізмів в умовах інформаційно-гібридної війни. *Наукова думка сучасності і майбутнього* : зб. статей учасників сорок п’ятої всеукраїнської практично-пізнавальної конференції, 10-20 жовтня 2021 р. Дніпро : Громадське об’єднання «ВЕКТОР ПОШУКУ», 2021. С. 50–52.
60. Allan K., Burridge K. Euphemism & Dysphemism: Language Used as Shield and Weapon. Oxford University Press, 1991. 310 p.
61. Holder R. W. How not to Say What You Mean: A Dictionary of Euphemisms – NY : Oxford University Press Inc., 2008. 412 p.
62. Rozghon I. Euphemism Transformation in the Context of Military Language. *International Journal of Philology*. 2023. Vol. 3, No. 14. P. 55–63. DOI: 10.31548/philolog14(3).2023.06.
63. Sumbayak Lingga G., Rangkuti R. The Analysis of Euphemism Meaning in Different Genre Texts. *Wacana: Jurnal Penelitian Bahasa, Sastra, dan Pengajaran*. 2021. Vol. 19 (2). P. 15–23. DOI: 10.33369/jwacana.v19i2.16549.
64. Taugerbeck S. Military Euphemisms in Media Coverage: Euphemisms in Special Contexts of War Reporting. *University of Siegen*. 2013. Vol. 28. Pp. 1–16. DOI: 10.13140/RG.2.2.24998.63041.